

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кафедра конституційного і міжнародного права факультету № 4

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ
КУРСОВИХ РОБІТ**

з навчальної дисципліни

«Публічне право: практика тлумачення і застосування»

**обов'язкових компонент освітньої програми
другого (магістерського) рівня вищої освіти**

081 Право

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 4
Протокол від 16.08.2023 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 ХНУВС (протокол від 10.08.2023 № 15).

Розробники:

1. Завідувач кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 ХНУВС, к.ю.н., доцент Гудзь Т. І.
2. Доцент кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 ХНУВС, д.ю.н., доцент Варунц Л. Д.

Рецензенти:

1. Професор кафедри міжнародного і європейського права юридичного факультету Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, д.ю.н., професор Гавриленко О. А.
2. Завідувач кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, д.ю.н., професор Орлов Ю. В.

1. Загальні методичні вказівки

Важливим етапом та невід'ємним елементом освітньо-професійної програми з навчальної дисципліни «Публічне право: практика тлумачення і застосування» у підготовці фахівців у галузі юриспруденції є написання здобувачами вищої освіти курсової роботи. Виконання курсової роботи з публічного права передбачено навчальним планом підготовки магістрів за спеціальністю 081 «Право» денної форм навчання.

Підготовка та захист курсової роботи здобувачами вищої освіти завершує вивчення дисципліни «Публічне право: практика тлумачення і застосування» і являє собою самостійне навчально-наукове дослідження, яке виконується здобувачами вищої освіти з обраної теми курсу. Курсова робота з публічного права має, як правило, навчально-дослідницький характер і виконується, здебільшого, з найбільш актуальних і значущих тем цієї навчальної дисципліни.

Курсова робота з публічного права є однією з основних форм індивідуальних завдань навчально-дослідницького та творчого характеру. Така робота займає значне місце в підготовці фахівців і дозволяє забезпечити більш глибоке вивчення не лише всього предмета, але й ознайомитися з навчальною та науковою літературою, нормативно-правовими актами, а також з практичною діяльністю органів публічної влади щодо реалізації чинного законодавства та забезпечення конституційної законності, використовуючи при цьому сучасні інформаційно-комунікаційні засоби та технології. Проведення наукових досліджень надає можливість здобувачам вищої освіти отримати вміння правильного використання чинного законодавства, аналізу конституційно-правових норм та оформлення результатів наукової роботи відповідно до вимог щодо їх написання.

Курсова робота виконується з метою закріплення, поглиблення та узагальнення знань, одержаних здобувачами вищої освіти під час вивчення дисципліни «Публічне право: практика тлумачення і застосування», та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання. Виконання курсової роботи з дисципліни «Публічне право: практика тлумачення і застосування» дозволить:

- закріпити, поглибити та розширити теоретичні знання, практичні вміння та навички з публічного права;
- розвинути уміння та закріпити навички систематизації, узагальнення самостійного аналізу навчальної та наукової літератури, нормативно-правових актів, судової практики;
- виробити уміння, логічно та грамотно формулювати думки і висновки, аргументовано та послідовно їх викладати;
- привити здобувачам вищої освіти навички самостійної творчої дослідницької роботи;
- застосовувати отримані знання при оцінці особливостей державного регулювання та правового розвитку сфери публічних відносин в Україні.

При написанні курсової роботи перед здобувачами вищої освіти постають наступні завдання:

- обґрунтувати актуальність теми роботи; визначити мету й основні завдання роботи; скласти план роботи;
- підібрати літературу, необхідну для всебічного висвітлення теми курсової роботи;
- проаналізувати та систематизувати науковий та практичний матеріал щодо теми роботи;
- логічно й послідовно викласти положення теми курсової роботи;
- зробити узагальнюючі висновки;
- оформити роботу відповідно до вимог;
- прилюдно захистити курсову роботу.

1.1. Вибір теми курсової роботи

Зі списку тем курсових робіт здобувач вищої освіти *денної форми навчання* довільно обирає тему. Водночас обрані теми в одній навчальній групі не повинні повторюватися. Тобто повторення однієї теми у межах однієї навчальної групи не допускається. Курсова робота подається на рецензування до кафедри конституційного і міжнародного права за місяць до початку сесії

Кожен здобувач вищої освіти зобов'язаний зареєструвати свою тему курсової роботи на кафедрі конституційного і міжнародного права з вказівкою прізвища, ім'я, по-батькові здобувача вищої освіти, групи, у якій він навчається. Також при реєстрації курсової роботи фіксується дата її затвердження.

Основною формою керівництва курсовою роботою здобувача вищої освіти є консультування. Здобувачі вищої освіти приходять на консультації до наукового керівника самостійно за власною ініціативою, за викликом начальника кафедри, лаборанта кафедри або безпосередньо наукового керівника.

1.2. Загальні вимоги щодо оформлення курсової роботи

Курсова робота за обсягом складає 25-36 сторінок друкованого тексту шрифт Times New Roman 14, через 1,5 інтервали на аркушах стандарту А4.

Сторінки курсової роботи нумеруються у нижньому правому куті. Кількість строк на одному аркуші 29-30. Кількість знаків в одній строчці – 67-75 знаків (враховуючи прогалини між словами та знаки пунктуації). Відступи від краю аркушу рекомендуються: верхній – 2 см.; нижній – 2 см.; лівий – 3 см.; правий – 1,5 см.

Робота має бути виконана державною мовою.

1.3 Структура та зміст курсової роботи

Курсова робота включає наступні складові частини:

- титульний аркуш;
- план роботи;
- вступ, який визначає актуальність роботи, мету та завдання;
- основна частина;
- висновки, рекомендації;

- список використаних джерел;
- додатки (у разі потреби) – таблиці, схеми, тощо.

Титульний аркуш повинен мати відомості, які подають у такій послідовності:

- назва міністерства і навчального закладу;
- назва факультету;
- назва профільної кафедри;
- тема курсової роботи;
- прізвище, ім'я, по батькові автора, курс, група;
- прізвище, ім'я, по-батькові наукового керівника курсової роботи, науковий ступінь, вчене звання, посада;
- місто і рік написання курсової роботи.

План роботи є другою сторінкою роботи і містить у собі вступ, заголовки розділів і підрозділів (якщо вони є), висновки, список використаних джерел, додатки (якщо вони є) з вказівкою номера сторінки, з якої починається розділ чи підрозділ. У плані роботи сторінки вказуються обов'язково.

План роботи може бути двох видів:

1) простий план – включає вступ, основну частину, як правило чотири-п'ять питань, висновки, список використаних джерел та, за необхідності, додатки;

2) складний план – містить ті ж елементи, за винятком питань основної частини, які поділяються на підпитання. Наприклад, питання плану називається «1. Галузі публічного права». Цей пункт плану можна деталізувати наступними підпитаннями: «1.1. Матеріальні публічно-правові галузі», «1.2. Процесуальні публічно-правові галузі».

Використання того чи іншого виду плану роботи не впливає на загальну оцінку по курсовій роботі.

Перелік умовних позначень. Якщо в курсовій роботі використано специфічну термінологію, маловідомі скорочення, нові символи, позначення, то їх перелік може бути поданий у курсовій роботі у вигляді окремого списку, який розташовують перед вступом.

Вступ курсової роботи – це короткий опис обраної для дослідження проблеми та шляхи її розв'язання. Обсяг вступу не повинен перевищувати 2 сторінки, має містити:

1) *актуальність проблеми* – обґрунтування вибору теми курсової роботи, її актуальності та новизни. Розкриття актуальності теми курсової роботи не повинно бути великим за обсягом. Достатньо буде кількома реченнями висловити головне – сутність проблеми, що досліджується у курсовій роботі;

2) формулювання *мети і завдань курсової роботи*. Мета курсової роботи повинна впливати з назви роботи. Вона полягає в розгляді проблемних питань окремої теми. Завдання є похідними від мети курсової роботи. При визначенні завдань курсової роботи слід зазначити складові частини даної теми, аналіз яких необхідний і достатній для досягнення мети.

Мета дослідження: вивчити і науково обґрунтувати... розкрити... узагальнити.... систематизувати

Відповідно до мети у курсовій роботі ставляться *завдання*:

- 1) проаналізувати наукові джерела з досліджуваної проблеми.
- 2) ...
- 3) ...

3) *структура* курсової роботи. Слід зазначити, що курсова робота складається зі вступу, ... розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг курсової роботи ... сторінок.

В основній частині роботи послідовно розкриваються поставлені в плані курсової роботи питання, відповіді на які повинні відповідати логіці викладу матеріалу. Кожне питання має розпочинатися з нової сторінки. У кінці кожного питання за результатами його висвітлення автору слід сформулювати проміжний висновок, що дасть змогу більш ґрунтовно підійти до формулювання загальних висновків курсової роботи.

Виклад матеріалу основної частини курсової роботи має відповідати вимогам граматики і стилістики української мови. Велика кількість граматичних, орфографічних і пунктуаційних помилок є підставою для відмови здобувачу вищої освіти у розгляді його роботи.

В основній частині роботи *обов'язково повинні бути наведені і проаналізовані точки зору різних вчених з проблемних питань теми, зроблені посилання на літературні джерела*. Курсова робота має містити аналіз практичного досвіду, що ілюструють теоретичні положення роботи.

У висновку автор підводить підсумки роботи, формулює основні висновки, може викласти пропозиції, прогнози щодо розвитку того чи іншого державно-правового явища. Висновки вміщують безпосередньо після викладу тексту основної частини курсової роботи, починаючи з нової сторінки. Автор повинен зробити коротке узагальнення щодо всіх питань теми. Висновки повинні бути чіткими, містити формулювання і оцінки, які логічно витікають із змісту курсової роботи. Обсяг висновку не повинен перевищувати 2-3 сторінки;

4) *список використаних джерел курсової роботи*, на які є посилання в основній частині курсової роботи, **відображає обсяг використаної літератури та ступінь вивченості досліджуваної теми. Кількість використаних джерел не повинна бути меншою 15 і більше 45 найменувань.**

Список використаних джерел повинен бути збалансованим та включати різні за характером джерела – акти чинного законодавства, монографії, наукові періодичні видання, довідкові видання, підручники, навчальні посібники тощо. Особлива увага має бути приділена практиці Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини, оскільки саме у судових рішеннях мітяться конкретні приклади застосування тієї чи іншої норми при вирішенні юридичних спорів. Для написання курсової роботи не допускається використання літератури, яка була опублікована раніше 2015 року.

Список використаних джерел наводять у кінці тексту, починаючи з нової сторінки, і розміщують в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків. Забороняється вказувати в списку використаної літератури

джерела, які не були безпосередньо використані при написанні курсової роботи.

Якщо література або правові акти були взяті з мережі Інтернет, то слід зазначити її (їх) електронну адресу з зазначенням конкретної сторінки та дати цитування. Забороняється використовувати інформацію з Інтернету, яка не має певного автора та конкретної назви (наприклад, використовувати як джерело роботи «Вікіпедію» тощо). Ця заборона не стосується статистичної або іншої інформації, розміщеної на офіційних сайтах державних органів та установ.

У списку використаної літератури зазначаються наступні вихідні дані підручників, монографій тощо: прізвище автора (або авторів), їх ініціали, повна назва видання, місце видання, видавництво, рік видання, загальна кількість сторінок у виданні, що використовувалось. **Наприклад:** Федоренко В. Л. Конституційне право України: підручник. Київ: Ліра-К, 2016. 615 с.

Для нормативно-правових актів вказуються: Повна назва документу, офіційне джерело видання, рік видання, номер видання, реєстраційний номер нормативно-правового акту. **Наприклад:** Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. № 2235-III (із змін.) // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>

Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, який містить бібліографічні описи використаних джерел. Бібліографічний опис оформлюється згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання»;

5) додатки, у яких подається матеріал, який, по-перше, є необхідним для повноти курсового дослідження, але включення його до основної частини роботи може змінити впорядковане і логічне уявлення про дослідження; по-друге, цей матеріал не може бути розміщений в основній частині курсової роботи через великий обсяг або способи його відтворення. Головна мета додатків – це підсилення положень курсової роботи.

У додатках як правило подається різного роду графічний матеріал: таблиці, графіки, діаграми, малюнки, схеми, фотографії тощо.

Додатки є факультативним елементом курсової роботи, тому їх відсутність не впливає на оцінку по курсовій роботі.

1.4. Основні правила цитування

У курсових роботах не допускається плагіат. При необхідності робляться посилання на документи, підручники або монографії, наукові статті, при цьому здобувач вищої освіти обов'язково повинен описати джерело такого посилання. Посилання передбачають, що в них вказуються: прізвище автора (або авторів), їх ініціали, повна назва видання, місце видання, видавництво, рік видання, сторінка (або сторінки) з яких вилучені цитати (або загальний зміст яких анотується). У кінцевому переліку джерел ці сторінки вже не вказуються.

Цитати наводяться з використаних джерел. Цитати в тексті роботи слід брати в лапки, в кінці відповідної сторінки дати повні і точні посилання на джерела.

Зразок посилання на монографію¹.

Зразок посилання на нормативно-правовий акт²

Зразок посилання на статтю у періодичному виданні³.

Зразок посилання на веб-сайт⁴.

Проте посилання на використані в тексті роботи джерела можна робити і відповідно до їх переліку у списку літератури. Тоді після цитати слід поставити квадратні дужки, наприклад, [2, с. 30]. При цьому перша цифра означає, що робота на яку посилається здобувач вищої освіти, знаходиться у списку літератури під номером 2. Друга цифра означає сторінку відповідної роботи, з якої відбулося цитування. Наведення чужих текстів без посилань недопустимо.

З метою належної реалізації норм Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту», що стосуються дотримання основних принципів академічної доброчесності та системного підходу до розвитку методів та засобів виявлення плагіату в освітньому просторі курсові роботи перевіряються на плагіат. У разі виявлення плагіату, курсова робота повертається на доопрацювання.

1.5 Термін подачі на кафедру, перевірка та рецензування курсової роботи

Підставою для допуску курсової роботи до захисту є отримання щодо неї позитивної рецензії.

У рецензії відображаються наступні елементи:

- тема курсової роботи та її автор;
- повнота розкриття автором актуальності та загалом теми курсової роботи;
- правильність визначення автором кола питань, які необхідно було розкрити;
- зауваження стосовно недбалості оформлення роботи;
- знання відповідної джерельної бази за темою курсової роботи;
- теоретичний рівень викладеного матеріалу та значущості отриманих доказів.

У заключній частині можуть бути зауваження відносно стилю, чіткості висловлювання думок тощо.

¹ Бакумов О. С. Конституційне право громадян України на участь у виборах і референдумах та проблеми його реалізації: монографія. Харків: Право, 2015. с. 57.

² Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV (із змін.) // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>

³ Цимбалістий Т. Інститут імпідменту в системі конституційно-правової відповідальності. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 2 (10). С. 52.

⁴ Агітація та висвітлення виборчої кампанії в медіа: підсумки виборів Президента 2019 // Центр демократії та верховенства права: сайт. 14.05.2019. URL: <https://cedem.org.ua/news/vybory-2019-pidsumky-media/> (дата звернення 25.12.2020).

У рецензії обов'язково звертається увага на недоліки курсової роботи, ступінь їх впливу на остаточну оцінку і даються рекомендації щодо їх усунення.

Позитивно курсова робота оцінюється відміткою «допускається до захисту» та можливим виставленням попередньої оцінки.

У випадках незадовільної рецензії курсової роботи викладач повертає її здобувачу вищої освіти для повної або часткової переробки з чітко висловленими вимогами щодо усунення помилок і недоліків, а також з відміткою «до захисту не допускається». Повторно курсова робота надається на рецензію лише **одночасно** з раніше не зарахованою роботою. При повторному рецензуванні викладач перевіряє виконання його вимог і рекомендацій, позначених у рецензії до не зарахованої курсової роботи.

1.6. Захист курсової роботи

Здобувач вищої освіти, який отримав за курсову роботу позитивну оцінку, готує її до захисту. Термін підготовки курсової роботи до захисту після рецензування – 7-10 діб. За цей час здобувач вищої освіти уважно вивчає рецензію, усуває недоліки, повторно вивчає основну і додаткову літературу, пише тези виступу для захисту.

Захист курсової роботи проводиться публічно напередодні екзаменаційної сесії перед комісією у складі двох викладачів кафедри конституційного і міжнародного права, одним із яких обов'язкового є викладач-рецензент. Захист відкривається вступним словом здобувача вищої освіти, який не повинен перевищувати 5 хвилин. У своєму виступі здобувач повинен вказати на постановку проблеми теми його курсової роботи, цілі і завдання, основні положення та використані джерела. Доцільно вказати на новизну та наукову цінність отриманих результатів у ході проведення курсового дослідження.

Після вступного слова здобувачу можуть бути поставлені питання, на які він повинен одразу ж відповісти. Відповідь повинна бути повною та аргументованою. На підставі виступу виносяться рішення по оцінку курсової роботи за 100-бальною шкалою:

- «А» – відмінно;
- «Б» – дуже добре;
- «С» – добре;
- «D» – задовільно;
- «Е» – достатньо.

Результат захисту курсової роботи вноситься у залікову книжку та відомість.

Здобувач вищої освіти, який не виконав курсову роботу або під час захисту отримав оцінку «незадовільно», не допускається до складання екзаменаційної сесії.

Курсові роботи зберігаються на кафедрі терміном, встановленим наказом Міністерства освіти і науки України.

2. Теми курсових робіт

№	Назва теми
1.	Загальнотеоретичні аспекти публічного права
2.	Конституційне право України як провідна галузь національної системи права
3.	Україна як демократична, соціальна, правова держава
4.	Конституційно-правові засади організації та діяльності Верховної Ради України
5.	Конституційний Суд України як орган конституційної юрисдикції
6.	Тлумачення Конституції України Конституційним Судом України
7.	Конституційно-судовий процес в Україні
8.	Конституційна скарга в механізмі захисту прав людини в Україні
9.	Правова природа правових актів Конституційного Суду України
10.	Рішення та правові позиції Конституційного Суду України
11.	Юрисдикція (компетенція) Конституційного Суду України
12.	Поняття та основні стадії конституційного судочинства
13.	Конституційно-правовий статус Президента України
14.	Особливості провадження по конституційним скаргам
15.	Організаційні засади функціонування Конституційного Суду України

3. Рекомендації щодо змісту курсових робіт за темами

ТЕМА № 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

План роботи

1. Поняття, предмет та метод публічного права.
2. Ознаки публічного права. Критерії поділу на публічне і приватне право.
3. Склад публічного права.
4. Понятійно-категоріальний апарат публічного права.

Методичні вказівки

При відповіді на перше питання необхідно виходити з того, що поділ права на публічне і приватне є багатоаспектним вченням, яке має як суто теоретичну, так і практичну цінність. Якщо теоретичний аспект демонструє класифікацію концептуального порядку, що стосується самих засад права, його місця і ролі в житті людей, його визначальних цінностей, то практичний дає уявлення про вплив цього поділу на різні сфери юридичної практики, знаходячи своє використання як у законотворчості, правозастосуванні, так і тлумаченні права. Слід сформулювати визначення публічного права, визначити предмет його регулювання, а також юридичні засоби, способи і прийоми, за допомогою яких здійснюється регулювання предмета публічного права. При

цьому слід пам'ятати, що однією з визначальних рис визначення публічного права є імперативний метод регулювання правових відносин. Окрема увага має бути приділена суб'єктному та об'єктному складу в сфері публічних відносин.

Відповідь на друге питання передбачає характеристику ознак публічного права, а також аналіз критеріїв, за допомогою яких здійснюється поділ на публічне та приватне право. Однак слід взяти до уваги, що відсутність єдиних критеріїв, за якими можна було б провести чітку межу між публічно-правовими і приватно-правовими відносинами, ускладнює поділ права України на публічне і приватне право.

При відповіді на третє питання у загальних рисах необхідно охарактеризувати склад публічного права, до якого входять *матеріальні публічно-правові галузі* (конституційне, адміністративне, кримінальне, фінансове право та ін.) і *процесуальні публічно-правові галузі* (конституційне процесуальне, кримінальне процесуальне, цивільне процесуальне, адміністративне процесуальне право тощо).

Відповідаючи на останнє, четверте, питання теми слід пам'ятати, що публічне право характеризується певним понятійним апаратом, який насамперед включає «публічний інтерес», «суб'єкт публічного права», «об'єкт публічного права» та ін., зміст та сутність яких доцільно визначити.

Рекомендований перелік літератури до теми № 1

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Державне будівництво і місцеве самоврядування: посіб. для підгот. до іспиту. Харків: Право, 2019. 211 с.
3. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
4. Конституційне право: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
5. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
6. Основи публічного права України: навч. посібник / кол. авт.; за заг. ред. к.ю.н., проф. А. Ю. Олійника, к.ю.н., доц. М. І. Кагадія. К.: КНУТД; Дніпро: Ліра ЛТД, 2017. 448 с.
7. Теорія держави та права України: підручник для курсантів та студентів вищих навч. закл. / О. М. Бандурка, М. Ю. Бурдін, О. М. Головка та ін.; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Майдан, 2018. 436 с.

Додаткова:

1. Бірюкова А. Г. Співвідношення приватного та публічного права: дуалістичний аспект. *Право і суспільство*. 2018. № 4. С. 76–80.

2. Дерев'янко Б. Міркування про необхідність запровадження концепції розвитку «приватного права» та визначення її назви і змісту. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 245–250.

3. Костова Н. І. Історичні аспекти поділу публічного і приватного права. *Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу (м. Одеса, 16–17 травня 2017 р.)* / відп. за вип. В. М. Дрьомін; НУ «ОЮА». Півд. регіон. центр НАПрН України. Одеса: Фенікс, 2017. Т. 2. С. 606–607.

4. Лемак В., Бадида А. Теорія, історія та методологія публічного права. *Публічне право*. 2019. № 4 (36). С. 133–143.

5. Миколенко О. І. Поділ національного права на публічне і приватне право та його теоретичне і практичне значення. *Правова держава*. 2016. № 23. С. 58–64.

6. Моргун В. В. Територіальна громада як юридична особа публічного права: розвиток доктрини й законодавства в Україні та за кордоном. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 3 (116). С. 50–56.

7. Олькіна О. В. Юридичні особи публічного права: постановка проблеми визначення критеріїв розмежування юридичних осіб публічного та приватного права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 4. С. 91–93.

8. Первомайський О. О. Поняття юридичної особи публічного права: окремі недоліки норм чинного законодавства. *Приватне право і підприємництво*. 2019. Вип. 19. С. 49–55.

9. Піддубна В. Ф. Юридичні особи публічного права: поняття, правова природа, ознаки. *International scientific and practical conference world science*. 2017. Т. 3. № 8 (24). С. 19–23.

10. Соколова І. О. Особливості приватноправового режиму правового регулювання суспільних відносин. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 135. С. 19–29. doi: 10.21564/2414-990x.135.79785.

11. Чуприна, Л. Система публічного права у країнах ЄС. *Знання європейського права*. 2020. № 3. С. 7–22.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Бібліотека конституційного права. URL: <https://ccu.gov.ua/library>
2. Конституційний Суд України. Каталог юридичних позицій. URL: <https://ccu.gov.ua/zagolovok/katalog-yurydychnyh-pozyciy>
3. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/>

ТЕМА № 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ ЯК ПРОВІДНА ГАЛУЗЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПРАВА

План роботи

1. Предмет і метод конституційного права України як галузі права.

2. Система конституційного права України як галузі права. Конституційно-правові норми та інститути.

3. Конституційно-правові відносини: поняття, особливості, види. Суб'єкти та об'єкти конституційно-правових відносин.

4. Джерела конституційного права України як галузі права.

Методичні вказівки

Розгляд першого питання варто розпочати із загальнотеоретичної тези про те, що всі галузі права розрізняються за двома критеріями: за предметом і методом правового регулювання. Слід мати на увазі, що в підручниках з конституційного права України містяться різні визначення цієї галузі та її предмету. Вони не є протилежними, а є свідченням авторського підходу до визначення даних явищ. Найбільш лаконічним є визначення конституційного права як галузі, що регулює найважливіші (фундаментальні) політико-правові відносини. Слід звернути увагу на те, що означає «політичний зміст» і «правова форма» відносин, що складають предмет конституційного права.

Метод конституційного права слід розглядати як певний «правовий арсенал», що використовується для цілеспрямованого впорядкування політико-правових відносин. При цьому метод правового регулювання не може зводитися до якогось одного чи навіть кількох способів: особливості методу полягають як раз у неповторному поєднанні певних способів правового регулювання. Окремі способи можуть використовуватися і в інших галузях права, однак уся сукупність, конкретний «набір» цих способів, є неповторним.

Розкриваючи питання про систему конституційного права України, слід виходити із загальнотеоретичного постулату про те, що ця система є відображенням, з одного боку, цілісності, єдності відповідних правових норм, а з іншого – їх розмаїття, диференціації за окремими сферами політико-правового життя. Необхідно охарактеризувати кожен з елементів системи конституційного права, особливу увагу звернувши на генеральні інститути як найбільші структурні підрозділи цієї системи. При розгляді конституційно-правових норм як первинних, елементарних частин системи конституційного права України, необхідно проаналізувати їх специфіку та видове розмаїття.

При розгляді четвертого питання плану слід враховувати те, що правова система України тяжіє до континентальної (романо-германської) правової сім'ї, де провідне місце серед джерел права визнається за нормативно-правовими актами. Необхідно сформулювати визначення нормативно-правового акту та здійснити їх конституційно-правову класифікацію. Варто також мати на увазі, що з розвитком вітчизняного конституціоналізму дедалі більшого значення в системі джерел конституційного права України відіграють правові звичаї та нормативні договори (особливо міжнародні). У межах конвергенції правових систем цілком можливо, що в подальшому в якості джерел вітчизняного конституційного права застосовуватимуться й правові (насамперед – судові) прецеденти.

Рекомендований перелік літератури до теми № 2

Основна:

1. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 554 с.
2. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
3. Конституційне право України: підручник. Ужгород: ВД «Гельветика», 2018. 461 с.
4. Конституційне право: навч. посіб. Харків: ХНУВС, 2017. 358 с.
5. Конституційне право: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
6. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
7. Конституційні засади сучасного державотворення: навч. посіб. у питаннях і відповідях. Харків: Право, 2017. 303 с.
8. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
9. Основи публічного права України: навч. посібник / кол. авт.; за заг. ред. к.ю.н., проф. А. Ю. Олійника, к.ю.н., доц. М. І. Кагадія. К.: КНУТД; Дніпро: Ліра ЛТД, 2017. 448 с.
10. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.
11. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права: рекомендовано МОН України / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.

Додаткова:

1. Бабенко К. А. Політико-правові відносини як предмет регулювання конституційного права України / Шостий апеляційний адміністративний суд: сайт. URL: <https://6aas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/436-politiko-pravovi-vidnosini-yak-predmet-regulyuvannya-konstitutsijnogo-prava-ukrajini.html>
2. Білоскурська О. В. Конституційна доктрина в системі сучасних джерел конституційного права. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 3. С. 69–73.
3. Волошенюк Г. Б. Правова природа джерел конституційного права України. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал. Серія Право*. 2019. № 8 (20). С. 98–104.
4. Завгородній В. А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на юридичну діяльність в Україні: теоретичний, методологічний і прикладний аспекти: монограф. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 536 с.

5. Морозюк С. М. Зв'язок конституційно-правової норми та конституційно-правових відносин у процесі реалізації Основного Закону. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 6, т. 2. С. 15–19. URL: http://apnl.dnu.in.ua/6_2_2016/6.pdf

6. Сінкевич О. В. Функції конституційного права як галузі права: монографія. Київ, 2020. 462 с.

7. Скрипнюк О. Конституційне право і теорія конституційного права України: теоретико-методологічні проблеми. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. № 2 (73). С. 108–114. URL: http://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/ilovepdf_com-108-114.pdf

8. Скрипнюк О. Система конституційного права України та його галузева специфіка. *Вісник Центральної виборчої комісії*. 2019. № 2–3 (16–17). С. 41–45.

9. Скрипнюк О. Специфіка конституційно-правових відносин в Україні. *Вісник Академії правових наук України*. 2018. № 3. С. 59–68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/varnyu_2018_3_7

10. Скрипнюк О., Батанов О. Актуальні проблеми теорії джерел конституційного права України (аксіологічні, гносеологічні та онтологічні аспекти). *Право України*. 2017. № 6. С. 39–52.

11. Совгиря О. Предмет конституційного права України: аксіологічна складова на сучасному етапі. *Український часопис конституційного права*. 2017. № 1. С. 41–46. URL: <https://www.constjournal.com/wp-content/uploads/issues/2016-1/pdfs/5-olha-sovhyria-predmet-konstytutsiinoho-prava-ukrainy-aksiolohichna-skladova-suchasnomu-etapi.pdf>

12. Спінчевська О. М. Юридичні позиції Конституційного Суду України як джерело правового регулювання конституційного юрисдикційного процесу. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 3 (116). С. 57–67.

13. Федоренко В. Завдання та функції конституційного права як галузі конституційного права. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2021. № 1 (93). С. 80–89.

14. Федоренко В. Л. Система конституційного права: поняття та генезис. *Право і суспільство*. 2020. № 4. С. 35–46. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/4_2020/8.pdf

15. Чехович Т. Роль конституційних відносин у становленні та розвитку демократичної та правової державності. *Право і громадянське суспільство*. 2015. № 4. С. 46–58. URL: <http://lcslaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/4-12-2015/item/242-rol-konstytutsiynikh-vidnosyn-u-stanovlenni-ta-rozvytku-demokratychnoyi-ta-pravovoyi-derzhavnosti-chekhovych-t-v>

16. Шамрай В. В. Джерела конституційного права як об'єкт процесу інтернаціоналізації. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 1 (22), т. 2. С. 61–64.

17. Юркевич Х. Порівняльно-правовий метод у конституційно-правових дослідженнях. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 2. С. 156–60. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/2/31.pdf>

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Бібліотека конституційного права. URL: <https://ccu.gov.ua/library>
2. Конституційний Суд України. Каталог юридичних позицій. URL: <https://ccu.gov.ua/zagolovok/katalog-yurydychnyh-pozyciy>
3. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Конституційного Суду України. URL: <http://www.ccu.gov.ua>
5. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/>

ТЕМА № 3. УКРАЇНА ЯК ДЕМОКРАТИЧНА, СОЦІАЛЬНА, ПРАВОВА ДЕРЖАВА

План роботи

1. Поняття та основні концепції демократії. Форми демократії.
2. Ознаки України як демократичної держави.
3. Україна як соціальна держава: поняття, сутність, ознаки.
4. Реалізація принципу правової держави в Україні.
5. Конституційний Суд України як гарант демократичності держави.

Методичні вказівки

Відповідь на перше питання необхідно розпочати зі з'ясування того, що розуміється під демократією. При цьому, необхідно звернути увагу на те, що у сучасній науці термін «демократія» має кілька значень. Перше, основоположне – влада народу, «правління народу, обране народом і для народу». Друге – форма устрою будь-якої організації (партійної, профспілкової, молодіжної), заснованої на рівноправній участі її членів в управлінні і прийнятті рішень більшістю. Третє – ідеал суспільного устрою, заснований на певній системі цінностей, певному світогляді (до складових цього ідеалу відносять свободу, рівність, справедливість, повагу прав людини, народний суверенітет тощо). Четверте – це соціальний і політичний рух, народовладдя, здійснення демократичних цінностей і ідеалів (сучасні демократичні рухи – це і соціал-демократичні, християнсько-демократичні, ліберальні, антивоєнні та ін.). Крім того, необхідно розкрити зміст основних концепцій демократії: класичної ліберальної демократії, концепції плюралістичної демократії, корпоративної демократії, партисипаторної демократії та інших. Окрема увага має бути приділена характеристиці форм демократії – прямої та представницької, при цьому зверніть увагу на їх особливості та форми реалізації.

Друге питання плану передбачає визначення демократичних засад конституційного ладу України, у тому числі народного суверенітету, визнання найвищої соціальної цінності людини, рівноправності громадян, багатопартійності та ідеологічного плюралізму, гласності тощо. Крім того слід пам'ятати, що демократичність Української держави проявляється у республіканській формі державного правління, що дає можливість громадянам обирати главу держави, парламент, органи місцевого самоврядування.

Відповідь на третє питання плану має містити характеристику України як соціальної держави. Необхідно дати визначення соціальної держави, при цьому важливо зазначити існування різних точок зору щодо поняття «соціальна держава». Також необхідно розкрити сутність та ознаки соціальної держави. Корисним буде відзначити взаємозв'язок соціальної держави з правовою державою та громадянським суспільством, точніше з рівнем їх розвитку.

При відповіді на четверте питання теми слід мати на увазі, що процес становлення в Україні правової держави є багатоаспектним, динамічним і багатоманітним за конкретними виявами. На основі відповідних положень Конституції України необхідно проаналізувати найважливіші напрями становлення правової держави в Україні відповідно до основних її ознак: забезпечення верховенства права; гарантування прав і свобод людини; здійснення принципу поділу державної влади на правовому рівні та на рівні практичної діяльності.

Останнє, п'яте, питання теми передбачає аналіз місця і ролі Конституційного Суду України у гарантуванні демократичності держави, що може бути реалізовано шляхом неухильного та безумовного гарантування верховенства конституції.

Рекомендований перелік літератури до теми № 3

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Декларація прав національностей України від 1 листопада 1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 53. Ст. 799.
3. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1990. № 31. Ст. 429.
4. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
5. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 554 с.
6. Конституційне право України: підручник. Ужгород: ВД «Гельветика», 2018. 461 с.
7. Конституційне право: навч. посіб. Харків: ХНУВС, 2017. 358 с.
8. Конституційне право: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
9. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
10. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.

11. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права: рекомендовано МОН України / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.

Додаткова:

1. Бабенко К. А. Конституційне закріплення демократичних основ організації державної влади (теорія і практика реалізації). URL: <https://baas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/108-konstitutsijne-zakriplennya-demokraticnikh-osnov-organizatsiji-derzhavnoji-vladi-teoriya-i-praktika-realizatsiji.html>

2. Баулін Ю. Принцип верховенства права у рішеннях Конституційного Суду України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2017. № 1. С. 18–27.

3. Берченко Г. В. Декомунізація в Україні: конституційно-правові аспекти. *Форум права*. 2017. № 4. С. 13–23. URL: http://nbuv.gov.ua/ujrnf/index.htm_2017_4_4

4. Богів Я. Безпосередня демократія як форма реалізації народного суверенітету. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки*. 2019. Вип. 22. С. 205–213.

5. Галіцина Н. В. Демократична держава та соціальна держава: до питання про співвідношення категорій. *Сучасні виклики українського права у контексті європейської інтеграції*. Бюлетень № 1 (1), квітень 2016 р. С. 6–8.

6. Гедзюк О. В. Соціальна держава: поняття, значення та нормативне закріплення. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 1, т. 1. С. 14–20.

7. Житинський О. В., Трихліб К. О. Демократична правова держава: соціальна vs ліберальна. *Право і суспільство*. 2020. № 2. С. 38–45. URL: http://pravoisusilstvo.org.ua/archive/2020/2_2020/part_1/9.pdf

8. Касинюк Л. А., Мельник Е. А. Правова держава та проблеми становлення її в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 28–32. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2019/6.pdf

9. Ковальчук В. Б., Панчук І. О. Правосвідомість як фактор утвердження демократичних основ державного та суспільного ладу України: моногр. Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Остроз. акад.», 2016. 209 с.

10. Колот А. М., Герасименко О. О. Соціальна держава: генезис і перспективи розвитку. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. 2017. № 1. С. 8–36.

11. Крусян А. Р. Україна як соціальна держава: концептуальні положення та конституційно-правові реалії. С. 35–47. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1608/Krusyan.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

12. Кушніренко О. Г. Соціальна держава як базова цінність та принцип конституційного ладу. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «Право»*. 2017. Вип. 23. С. 53–58.

13. Латигіна Н. А. Українська демократія сьогодні: спроби і помилки. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_34_6.pdf

14.Летнянчин Л. І. Пряма дія норм Конституції України: від принципу – до практичного застосування. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 4 (91). С. 115–127. URL: http://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/_VA=8__4_2017-115-127.pdf

15.Лешанич М. Особливості інституціоналізації партійної системи України в умовах гібридного політичного режиму. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 147 (№ 8). Ч. 3. Політичні науки. С. 48–53.

16.Павшук К. О. Демократичні засади конституційного ладу України: монографія. Харків: Юрайт, 2016. 200 с.

17.Петришин О. Демократичні основи правової, соціальної державності. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 1 (76). С. 32–41.

18.Реньов Є. В. Демократія як базова цінність конституційного ладу України. *Право і суспільство*. 2015. № 6. Ч. 3. С. 41–45.

19.Рибачук А. Застосування норм Конституції України як норм прямої дії у процесуальній процедурі розгляду судової справи. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 5. С. 137–144. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/5/24.pdf>

20.Скрипнюк О. Демократична, соціальна, правова держава в контексті національної ідеї України. *Право України*. 2021. № 2. С. 52–62.

21.Хома Н. Соціальна держава третього тисячоліття. *ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2018. Вип. 3 (71). С. 205–215.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

- 1.Бібліотека конституційного права. URL: <https://ccu.gov.ua/library>
- 2.Демократія, права людини та врядування. URL: <https://www.usaid.gov/node/234106>
- 3.Конституційний Суд України. Каталог юридичних позицій. URL: <https://ccu.gov.ua/zagolovok/katalog-yurydychnyh-pozyciy>
- 4.Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>
- 5.Офіційний сайт Конституційного Суду України. URL: <http://www.ccu.gov.ua>
- 6.Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/>

ТЕМА № 4. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

План роботи

- 1.Верховна Рада України в системі вищих органів державної влади України. Принципи функціонування українського парламенту.
- 2.Структура та порядок формування Верховної Ради України.
- 3.Функції та повноваження Верховної Ради України.
- 4.Порядок роботи Верховної Ради України.
- 5.Акти Верховної Ради України.

Методичні вказівки

При відповіді на перше питання на основі аналізу Конституції України, законодавчих актів та наукової літератури необхідно показати роль і місце Верховної Ради України в системі поділу влад, проаналізувати взаємовідносини Верховної Ради з іншими владними структурами. Окрема увага має бути приділена аналізу принципів організації та діяльності українського парламенту.

Відповідь на друге питання передбачає аналіз відповідних положень Виборчого кодексу України, а також чинних положень Закону України «Про вибори народних депутатів України». Слід вказати види виборів народних депутатів, за якою виборчою системою вони проводяться, які вимоги висуваються до кандидатів, хто має право висувати кандидатів у народні депутати тощо. Крім того, необхідно визначити перелік структурних підрозділів Верховної Ради України, коротко характеризуючи статус і призначення кожного з них. Особливу увагу слід приділити визначенню функціонального механізму Верховної Ради України.

Висвітлення третього питання плану передбачає визначення прерогативних, предметних та інструментальних функцій Верховної Ради України, а також похідних від них повноважень. При цьому варто звернутися не лише до Конституції України, але й до галузевого законодавства.

Розкриваючи четверте питання теми необхідно з'ясувати порядок роботи Верховної Ради України, форми та методи її діяльності, зупинившись на особливостях роботи парламенту під час дії воєнного стану.

При відповіді на останнє питання необхідно вказати, які акти приймає Верховна Рада України та охарактеризувати їх. Окремо слід визначити існуючі прогалини у законодавчому процесі та запропонувати шлях їх розв'язання.

Рекомендований перелік літератури до теми № 4

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Виборчий кодекс України: Закон України від 19 грудня 2019 р. № 396-IX (із змін). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20>
3. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 17 листопада 2011 р. № 4061-VI (із змін). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>
4. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 4 квітня 1995 р. № 116/95-ВР (в ред. Закону від 22 грудня 2005 р. № 3277-IV) (із змін). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/116/95-вр>
5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
6. Про Рахункову палату: Закон України від 2 липня 2015 р. № 576-VIII (із змін). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/576-19>
7. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лютого 2010 р. № 1861-VI (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>

8. Про статус народного депутата України: Закон України від 17 листопада 1992 р. № 2790-XII (в ред. Закону від 22 березня 2001 р. № 2328-III) (із змін). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>

9. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р. № 776/97-ВР (із змін). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>

10. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 554 с.

11. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.

12. Конституційне право України: підручник. Ужгород: ВД «Гельветика», 2018. 461 с.

13. Конституційне право: навч. посіб. Харків: ХНУВС, 2017. 358 с.

14. Конституційне право: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.

15. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.

16. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.

17. Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України: повний курс: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 556 с.

18. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права: рекомендовано МОН України / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.

Додаткова:

1. Азаренко Т. Парламентський бікамералізм та адміністративно-територіальна реформа. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11. С. 171–174.

2. Ал-Зухайрі А. І. Сучасний парламентаризм як фактор становлення демократичної політичної системи: автореф. дис. ... канд. політ. наук. Чернівці, 2017. 20 с.

3. Андрусів Л. М. Оприлюднення нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2019. Вип. 84. С. 3–9.

4. Андрусів Л. М. Техніко-юридичні правила оприлюднення нормативно-правових актів Президента України. *Приватне та публічне право*. 2020. № 1. С. 3–7. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17117/1/3.pdf>

5. Бакумов О. Відповідальність Парламенту України в системі юридичної відповідальності держави: конституційно-правовий аналіз. *Право України*. 2019. № 7. С. 198–217.

6. Бакумов О. С. До питання про якість законів у контексті відповідальності парламенту. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*.

Республіка Молдова, August 2019. Nr. 4 (38). С. 25–31. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/4/part_1/5.pdf

7. Берназюк І. М. Проблема визначення поняття угоди про утворення коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 1. С. 22–25. URL: http://lsej.org.ua/1_2017/6.pdf

8. Гончар В. Становлення парламентаризму: досвід Великобританії для України. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. Вип. 3 (34). С. 12–16. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2017/2017_03\(34\)/4.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2017/2017_03(34)/4.pdf)

9. Динник І. П. Криза парламентаризму в сучасній Україні та шляхи її подолання. *Державно-управлінські студії*. 2017. № 1. URL: <http://studio.ipk.edu.ua/kryza-parlamentaryzmu-v-suchasniy-ukr/>.

10. Желих Н. М. Повноважність Верховної Ради України як необхідна умова здійснення її конституційних повноважень. *Юридичний електронний журнал*. 2018. № 4. С. 13–15. URL: http://lsej.org.ua/4_2018/4_2018.pdf

11. Зозуля О. І. Поняття та ознаки принципів діяльності комітетів і тимчасових комісій Верховної Ради України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2016. Вип. 38 (1). С. 46–50.

12. Зозуля О. І. Розробка та попередній розгляд законопроектів у комітетах Верховної Ради України. *Форум права*. 2018. № 1. С. 57–65. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2018_1_10.pdf (DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1238940>).

13. Зозуля О. І. Критерії та принципи формування персонального складу комітетів Верховної Ради України. *Форум права*. 2019. № 2. С. 36–44. URL: http://forumprava.pp.ua/files/036-044-2019-2-FP-Zozulia_6.pdf

14. Ірклієнко А. І. Двопалатний парламент в умовах формування конституційної демократії. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 136–139.

15. Кунець І. Ю. Конституційне регулювання правового статусу парламентських комітетів та/або комісій на прикладі України та зарубіжних країн. *Юридичний вісник*. 2017. № 2. С. 71–76.

16. Лихачов Н. С. Класифікація парламентських процедур Верховної Ради України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 43 (1). С. 67–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2017_43%281%29__18.

17. Олійник В. С., Олійник В. В., Шумний А. О., Чабанюк Д. Ю. Проблеми конституційно-правового забезпечення недоторканності народних депутатів: зарубіжний досвід та українські реалії. *Право і суспільство*. 2019. № 4. С. 17–28. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/4_2019/5.pdf

18. Пацкан В. В. Співвідношення законотворчої та законодавчої діяльності. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2014. № 1. С. 103–110.

19. Пеньковська Н. К. Парламентські коаліції у процесі демократизації урядування в Україні: автореф. дис. ... канд. політ. наук. Одеса, 2015. 20 с.

20. Різник С. Про нез'ясоване питання конституційності актів парламенту, прийнятих в умовах Революції Гідності. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 6. С. 58–66.

21. Рішко Б. С., Ребриш Р. І., Пильник В. В. Актуальні проблеми та шляхи вдосконалення організації й діяльності Верховної Ради України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 35 (2.1). С. 127–129. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/16889>.

22. Селіванов О. А. Конституційний судовий контроль за актами органів державної влади України: (наук.-практ. аналіз). Київ: Парлам. вид-во, 2018. 182 с.

23. Стопченко М. І. Конституційно-правовий статус голови парламенту в Україні та зарубіжних країнах: порівняльний аналіз: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2015. 20 с.

24. Сурай І. Г., Гончар В. В. Сутнісні ознаки сучасного парламентаризму. *Актуальні проблеми державного управління*. 2016. № 1 (49). С. 1–5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2016_1_22.

25. Чалих С. Вектори діяльності апарату Верховної Ради України. *Public Administration and Local Government*. 2019. Issue 2(41). С. 129–135.

26. Шаповал В. Парламент: організаційні характеристики. *Право України*. 2015. № 4. С. 120–138.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Бібліотека конституційного права. URL: <https://ccu.gov.ua/library>
2. Конституційний Суд України. Каталог юридичних позицій. URL: <https://ccu.gov.ua/zagolovok/katalog-yurydychnyh-pozyciy>
3. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Конституційного Суду України. URL: <http://www.ccu.gov.ua>
5. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/>

ТЕМА № 5. КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ ЯК ОРГАН КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

План роботи

1. Конституційний Суд України як орган конституційної юрисдикції.
2. Порядок формування Конституційного Суду України і його структура.
3. Функції та компетенція Конституційного Суду України.
4. Конституційне провадження.
5. Рішення Конституційного Суду України: поняття, види, юридичні наслідки.

Методичні вказівки

Відповідь на перше питання слід розпочати з визначення поняття конституційного контролю, виявлення його основних загальних рис. Необхідно розкрити роль конституційної юстиції у розбудові та функціонуванні правової держави. Особлива увага має бути приділена статусу Конституційного Суду

України, а також його ролі у процесі розбудови України як демократичної, правової держави.

У другому питанні, спираючись на положення Закону України «Про Конституційний Суд України», необхідно визначити склад і організаційну структуру Конституційного Суду, показати роль Президента України, Верховної Ради України та з'їзду суддів у формуванні Конституційного Суду України. Мають бути проаналізовані вимоги, які висувуються до суддів Конституційного Суду.

Висвітлення третього питання плану передбачає визначення функцій Конституційного Суду України, а також похідних від них повноважень. При цьому варто звернутися не лише до Конституції України, але й до галузевого законодавства. Окрема увага має бути приділена межах повноважень Суду, а також його повноважності.

При відповіді на четверте питання необхідно проаналізувати форми конституційного провадження, а також окреслити підстави і коло суб'єктів звернення до Конституційного Суду України. Також у загальних рисах варто окреслити порядок прийняття звернень до Конституційного Суду, відкриття конституційного провадження у справі, а також розгляд справ у Суді. У питанні має бути приділена увага особливостям функціонування інституту конституційної скарги та його впливу на формування української правосвідомості

Завершальне, п'яте, питання теми пов'язане з визначенням правової природи актів Конституційного Суду України, а також його правових позицій. Саме акти Конституційного Суду України є засобом юридичного оформлення результатів розгляду ним матеріальних, процесуальних чи організаційних питань. Необхідно визначити, які акти приймає Конституційний Суд України, зупинившись на їх юридичній силі та особливостях.

Рекомендований перелік літератури до теми № 5

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>

3. Про Регламент Конституційного Суду України: постанова Конституційного Суду України від 22 лютого 2018 р. № 1-пс/2018 (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001710-18#Text>

4. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 554 с.

5. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.

6. Конституційне право України: підручник. Ужгород: ВД «Гельветика», 2018. 461 с.

7. Конституційне право: навч. посіб. Харків: ХНУВС, 2017. 358 с.

8. Конституційне право: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
9. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
10. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.
11. Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України: повний курс: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 556 с.
12. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права: рекомендовано МОН України / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.

Додаткова:

1. Бакумов О. С. Проблематика юридичної відповідальності держави в позиціях Конституційного Суду України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 2, т. 1. С. 3–11. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.2-1.1>.
2. Баулін Ю. Принцип верховенства права у рішеннях Конституційного Суду України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2017. № 1. С. 18–27.
3. Берестова І. Конституційний Суд України в системі юрисдикційних органів: загальні положення. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 9. С. 154–159. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/9/29.pdf>
4. Белов Д. М., Мишанич К. С. Проблеми виконання рішень Конституційного Суду України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 30. Т. 1. С. 70–74.
5. Бичков І. Г. Щодо місця Конституційного Суду України в механізмі стримувань і противаг. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3 (289). С. 224–229
6. Буханевич О. М., Івановська А. М. Конституційний контроль як вид державного контролю: змістовно-функціональна характеристика. *Публічне право*. 2019. № 4 (36). С. 9–18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2019_4_3.
7. Буханевич О. М., Івановська А. М. Конституційний Суд України: до питання про місце в системі розподілу влад. *Публічне право*. 2020. № 3 (39). С. 17–27.
8. Гараджаєв Д. Конституційна скарга як ефективний процесуальний засіб захисту прав і свобод людини та громадянина. *Український часопис конституційного права*. 2017. № 1. С. 33–38. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/300886.pdf>
9. Грабильніков А. В. Конституційна юстиція в Україні: до визначення поняття. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 1. С. 3–7.
10. Данко В. Й. Правові позиції Конституційного Суду України: окремі проблемні питання юридичної природи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2016. Вип. 37 (1). С. 63–67.

11. Єзеров А. А. Конституційна скарга і виключні обставини для перегляду справ. *Судебно-юридическая газета*. 2020. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/153161-konstitutsiyna-skarga-i-viklyuchni-obstavini-dlya-pereglyadu-sprav>
12. Запорожець В. Умови прийнятності конституційних скарг: законодавче врегулювання та практика Конституційного Суду України. *Український часопис конституційного права*. 2020. № 3. С. 25–50.
13. Івановська А. М. Проблемні питання формування Конституційного Суду України. *Університетські наукові записки: Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2018. Вип. 2. С. 24–35.
14. Івановська А. М. Розмежування судового та конституційного контролю: теоретико-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 234–237. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/58.pdf
15. Калинюк С. Правові позиції Конституційного Суду України: питання теорії. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 193–196.
16. Калинюк С. С. Акти Конституційного Суду України: окремі аспекти правової природи. *Право і суспільство*. 2017. № 67. С. 3–6.
17. Колух В. Окрема думка судді Конституційного Суду України як засіб уникнення політичної відповідальності. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 5, ч. 2. С. 62–68.
18. Костицький М. В., Камінська Н. В., Кушакова-Костицька Н. В. Перспективи вдосконалення діяльності Конституційного Суду України в умовах сучасних суспільних трансформацій. *ScienceRise: Juridical Science*. 2019. № 3 (9). URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:1pxXqkSe70oJ:journals.uran.ua/sr_law/article/download/180113/180588/400273+%&cd=4&hl=ru&ct=clnk&gl=ua
19. Кравчук К. Г. Акти Конституційного Суду України та їх правотворчий характер. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 6. С. 51–54.
20. Марцеляк О. В. Правова природа актів Конституційного Суду України та їх роль у розвитку науки конституційного права. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 4. С. 118–121.
21. Недибалюк В. Д. Окремі аспекти незалежності Конституційного Суду України як гарантія реалізації основного закону. *Форум права*. 2019. № 54(1). С. 52–59. URL: https://forumprava.pp.ua/files/052-059-2019-1-FP-Nedybaliuk_8.pdf
22. Омелян С. Гарантії реалізації принципу незалежності конституційного правосуддя у демократичних державах. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 1, ч. 2. С. 155–160.
23. Полховська І. К., Пахомова В. А. Проблемні аспекти виконання рішень Конституційного Суду України. *Форум права*. 2016. № 3. С. 213–218. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2016_3_39
24. Речицький В. Чи можна довіряти конституційним суддям? // Українська Гельсінська спілка з прав людини: сайт. 08.03.2017. URL: <https://helsinki.org.ua/chy-mozhna-doviryaty-konstytutsijnym-suddyam-v-rechytskyj>
25. Різник С. Конституційна юстиція в Україні: першопричини проблем (у контексті конституційної реформи). *Право України*. 2016. № 2. С. 122–130.

26. Селіванов А. Самообмеження компетенції Конституційного Суду України як умова застосування конституційної юрисдикції. *Публічне право*. 2018. № 3. С. 47–58.

27. Селіванов О. А. Конституційний судовий контроль за актами органів державної влади України: (наук.-практ. аналіз). Київ: Парлам. вид-во, 2018. 182 с.

28. Сербіна А. Набрав чинності новий закон про Конституційний Суд України. *Вісник Національної асоціації адвокатів України*. 2017. № 9. С. 9–14.

29. Спінчевська О. М. Юридичні позиції Конституційного Суду України як джерело правового регулювання конституційного юрисдикційного процесу. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 3 (116). С. 57–67.

30. Терлецький Д. Конституційна скарга як національний засіб юридичного захисту: юридичні наслідки. *UPLAN*. 19.08.2020. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/konstytutsiina-skarha-iak-natsionalnyi-zasib-iurydychnoho-zakhystu-iurydychni-naslidky/>

31. Терлецький Д. С., Батан Ю. Д., Запорожець В. І. Конституційна юстиція: навч.-метод. посібник / за заг. ред. Д. С. Терлецького. Одеса, 2021. 154 с.

32. Турченко О. Г., Кулявець О. С. Рішення Конституційного Суду України у справах за конституційними скаргами як засіб вдосконалення законодавства та забезпечення верховенства Конституції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С. 90–93. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-10/20>

33. Хмарук Т. В. Поняття та правова природа актів конституційної юстиції в Україні. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2019. № 1 (19). С. 1–13. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n1/19htvyvu.pdf>

34. Шляхтун П. П., Колюх В. В. Конституційний Суд України як надпарламентський орган законодавчої влади. *Право України*. 2021. № 1. С. 215–228.

35. Щербанюк О. В. Проблеми реалізації конституційної скарги в Україні та шляхи їх вирішення. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 93–99.

36. Юрійчук І. Конституційна скарга та особливості реалізації права на правову допомогу в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 5. С. 156–160.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Бібліотека конституційного права. URL: <https://ccu.gov.ua/library>
2. Конституційний Суд України. Каталог юридичних позицій. URL: <https://ccu.gov.ua/zagolovok/katalog-yurydychnyh-pozyciy>
3. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>

4. Офіційний сайт Конституційного Суду України. URL: <http://www.ccu.gov.ua>

5. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/>

ТЕМА № 6. ТЛУМАЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ КОНСТИТУЦІЙНИМ СУДОМ УКРАЇНИ

План роботи

1. Поняття тлумачення та застосування норм публічного права.
2. Офіційне тлумачення Конституції України Конституційним Судом України.
3. Практика Європейського суду з прав людини як джерело інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України.
4. Межі тлумачення Конституції України.

Методичні вказівки:

Для чіткого та ефективного функціонування механізму правового регулювання суспільних відносин необхідне правильне розуміння норм права. Тлумачення правових норм допомагає всім суб'єктам права усвідомити сенс і зрозуміти зміст норми. Знання офіційних роз'яснень змісту чинного законодавства, що дозволяє глибоко зрозуміти дійсний сенс правових норм, значно підвищують якість правового регулювання суспільного життя. Займаючи відособлене місце в механізмі правового регулювання, офіційне тлумачення є одним із найбільш ефективних важелів впливу на суспільні відносини і передбачає не лише правильне усвідомлення меж правового регулювання, а й використання відповідних дієвих правових засобів. Найбільш значуще положення в означеному напрямку займає офіційне тлумачення Конституції України.

При розгляді першого питання слід звернути увагу на те, що в процесі реалізації і, особливо, застосування права розкриття змісту правових норм є одним із ключових питань, оскільки навіть їх підбір з метою застосування передбачає розуміння їх змісту. Тлумачення права відбувається щоразу, коли є потреба зрозуміти і визначити зміст певного правового документу. Саме тому при розгляді питання необхідно розкрити такі поняття, як норми публічного права, звернути увагу на їх види; надати визначення та охарактеризувати види тлумачення норм публічного права; з'ясувати питання щодо застосування норм публічного права.

При відповіді на друге питання варто зазначити, що офіційне тлумачення Конституції України Конституційний Суд України здійснює виключно за конституційними поданнями Президента України, щонайменше сорока п'яти народних депутатів України, Верховного Суду, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Верховної Ради Автономної Республіки Крим. На основі вивчення наукової літератури, узагальнення нормативно-правових актів та практики їх застосування, слід визначити, які існують види тлумачення і чим вони відрізняються від способів тлумачення, здійснити аналіз офіційного

тлумачення Конституції України як одного з найголовніших повноважень Конституційного Суду України, виявити проблемні питання, що існують у цій сфері, та окреслити шляхи їх вирішення.

Розглядаючи питання щодо практики Європейського суду з прав людини як джерела інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України, варто звернути увагу на те, що, посилаючись на рішення Європейського суду, орган конституційного контролю надає більший авторитет своїй правовій позиції та, одночасно, показує узгодженість правових позицій органів правосуддя національної та міжнародних правових систем. Аналіз рішень Конституційного Суду України показує, що правові позиції Європейського суду з прав людини застосовуються у взаємозв'язку з нормами Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та Протоколами до неї. Конституційний Суд України застосовує рішення ЄСПЛ та правові позиції і як засіб конкретизації положень національного законодавства в галузі захисту та забезпечення прав і свобод людини.

Останнє питання теми має бути присвячене дослідженню наукових підходів щодо сутності та меж інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України.

Рекомендований перелік літератури до теми № 6

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: прийнята Радою Європи 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

3. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>

4. Про Регламент Конституційного Суду України: постанова Конституційного Суду України від 22 лютого 2018 р. № 1-пс/2018 (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001710-18#Text>

5. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 554 с.

6. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.

7. Конституційне право України: підручник. Ужгород: ВД «Гельветика», 2018. 461 с.

8. Конституційне право: навч. посіб. Харків: ХНУВС, 2017. 358 с.

9. Конституційне право: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.

10. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.

11. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.

12. Основи публічного права України: навч. посібник / кол. авт.; за заг. ред. к.ю.н., проф. А. Ю. Олійника, к.ю.н., доц. М. І. Кагадія. К.: КНУТД; Дніпро: Ліра ЛТД, 2017. 448 с.

13. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права: рекомендовано МОН України / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.

Додаткова:

1. Агафонова Н. В. Конституція як об'єкт реформування. *Університетські наукові записки*. 2016. № 59. С. 351–366.

2. Антошкіна В. К. Правова природа, роль, значення та підстави тлумачення Конституційного Суду і доктринального тлумачення, їх взаємозв'язок. *Часопис Київського університету права*. 2020. Вип. 1. С. 33–37.

3. Білоскурська О. В., Маровді В. М. Дослідження інституту тлумачення конституції у науці конституційного права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 6, т. 1. С. 27–31.

4. Богданевич Т. С. Види офіційного тлумачення Конституції України. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe*. 2019. № 2 (42). С. 53–57.

5. Дудаш Т. І. Практика Європейського Суду з прав людини: навч. посібник. 3-є вид., стереотип. К.: «Алерта», 2016. 488 с.

6. Завгородній В. А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на правоінтерпретаційну діяльність в Україні. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2019. № 1 (63). С. 11–16.

7. Кібенко О. Р. Нові підходи Великої Палати Верховного Суду до забезпечення єдності судової практики. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/129294-novi-pidkhodi-velikoyipalati-verkhovnogo-sudu-do-zabezpechennyayednosti-sudovoyi-praktiki>

8. Литвинов О. М., Богуш В. В. Межі конституційного контролю у провадженнях за конституційними поданнями та конституційними скаргами: теоретичні аспекти. *Теорія і практика правознавства*. 2018. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2018_1_4.

9. Наливайко Л. Р., Сеньків О. М. Теоретико-прикладні проблеми тлумачення Конституції та законів України Конституційним Судом України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 1. С. 68–75.

10. Різник С. В. Проблеми оцінювання конституційності законів про внесення змін до Конституції України. *Український часопис конституційного права*. 2019. № 4. С. 3–14.

11. Селіванов О. А. Конституційний судовий контроль за актами органів державної влади України: (наук.-практ. аналіз). Київ: Парлам. вид-во, 2018. 182 с.

12. Синицин П. М. Принципи застосування рішень Європейського суду з прав людини в інтерпретаційній діяльності Конституційного Суду України.

Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2020. Т. 31 (70), ч. 1. № 2. С. 52–57.

13. Синицин П. М. Сутність і межі інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України. *Право і суспільство*. 2019. № 3. С. 74–80. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/3_2019/part_1/15.pdf

14. Терлецький Д. С., Батан Ю. Д., Запорожець В. І. Конституційна юстиція: навч.-метод. посібник / за заг. ред. Д. С. Терлецького. Одеса, 2021. 154 с.

15. Федоренко В. Л. Конституція та конституціоналізм: сутність, сенси і взаємозумовленість. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 2 (86). С. 78–94. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/186>.

16. Чистякова Ю. В. Тлумачення норм права Конституційним Судом України в контексті досвіду інших правових систем. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 5. С. 26–29. URL: http://lsey.org.ua/5_2017/7.pdf

17. Юровська Г. Практика Європейського суду з прав людини в рішеннях органу конституційної юрисдикції. *Вісник Конституційного Суду України*. 2021. № 5. С. 110–130.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Бібліотека конституційного права. URL: <https://ccu.gov.ua/library>
2. Конституційний Суд України. Каталог юридичних позицій. URL: <https://ccu.gov.ua/zagolovok/katalog-yurydychnyh-pozyciy>
3. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Конституційного Суду України. URL: <http://www.ccu.gov.ua>
5. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/>

ТЕМА № 7. КОНСТИТУЦІЙНО-СУДОВИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ

План роботи

1. Форми звернень до Конституційного Суду України. Суб'єкти права на звернення до Конституційного Суду.
2. Поняття «конституційне провадження». Стадії провадження в Конституційному Суді України.
3. Учасники конституційного провадження, їх права та обов'язки.
4. Порядок розгляду справи на пленарному засіданні Суду та винесення рішень.
5. Окрема думка Судді Конституційного Суду України.

Методичні вказівки

Відповідь на перше питання передбачає загальну характеристику конституційно-правового інституту форм звернення до Конституційного Суду

України. Необхідно проаналізувати форми конституційного провадження, а також окреслити підстави і коло суб'єктів звернення до Конституційного Суду.

Відповідаючи на друге питання слід виходити з того, що здійснення спеціалізованого конституційного контролю передбачає наявність спеціальної процедури розгляду відповідних справ. Тож необхідно сформулювати визначення конституційного провадженні, а також проаналізувати його особливості, які зумовлені природою судового конституційного контролю. Крім того, у загальних рисах необхідно окреслити стадії провадження у Конституційному Суді (попередній розгляд звернень до Конституційного Суду України, відкриття конституційного провадження, підстави відмови у відкритті провадження, підготовка справи до судового розгляду тощо). Окремо слід зупинись на об'єднаному конституційному провадженні.

При розгляді третього питання теми, спираючись на відповідні положення Конституції України та Закону України «Про Конституційний Суд України» необхідно проаналізувати правовий статус учасників конституційного провадження.

Четверте питання теми передбачає аналіз порядку розгляду справ на пленарних засіданнях Суду. Необхідно з'ясувати засади розгляду справ на пленарних засіданнях, охарактеризувати види пленарних засідань Суду, а також відмінність розгляду справ на пленарних засіданнях Великої палати Суду та Сенату Конституційного Суду. Окрема увага має бути приділена питанню ухваленню рішень Конституційним Судом.

Останнє питання теми має бути присвячене невід'ємному елементу рішення Конституційного Суду – окремій думці судді КСУ. Необхідно проаналізувати право судді Конституційного Суду України на окрему думку, яке докладно регулюється ст. 64 Закону України «Про Конституційний Суд України» та §56 Регламенту Конституційного Суду України.

Рекомендований перелік літератури до теми № 7

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>
3. Про Регламент Конституційного Суду України: постанова Конституційного Суду України від 22 лютого 2018 р. № 1-пс/2018 (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001710-18#Text>
4. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 554 с.
5. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
6. Конституційне право України: підручник. Ужгород: ВД «Гельветика», 2018. 461 с.
7. Конституційне право: навч. посіб. Харків: ХНУВС, 2017. 358 с.

8. Конституційне право: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
9. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
10. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.
11. Основи публічного права України: навч. посібник / кол. авт.; за заг. ред. к.ю.н., проф. А. Ю. Олійника, к.ю.н., доц. М. І. Кагадія. К.: КНУТД; Дніпро: Ліра ЛТД, 2017. 448 с.
12. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права: рекомендовано МОН України / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.

Додаткова:

1. Барвіцький В. Конституційне подання як засіб захисту прав людини і громадянина // КДКА Київської області: сайт. 06.07.2021. URL: <http://kdkako.com.ua/konstytutsiynе-podannya-yak-zasib-zakhystu-prav-lyudyny-i-hromadyanyna/>
2. Богатир В. Зневага рішеннями Конституційного Суду породжує питання легітимності законодавчого процесу // Закон і бізнес: сайт. 25.08–31.08.2020. URL: <https://zib.com.ua/ua/144134.html>
3. Водяніков О. Ю. Роль окремої думки судді в розвитку конституційної юриспруденції. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 3. С. 15–22.
4. Городовенко В. В. Окрема думка судді як творче осмислення предмета конституційного провадження. *Публічне право*. 2020. № 1. С. 9–20.
5. Євтошук Ю. О. Роль конституційного судочинства у захисті фундаментальних прав особи у випадках законодавчих прогалин. *Вісник Конституційного Суду України*. 2019. № 1. С. 138–146.
6. Колюх В. Окрема думка судді Конституційного Суду України як засіб уникнення політичної відповідальності. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 5, ч. 2. С. 62–68.
7. Конституційний процес в Україні: політико-правові аспекти. № 1 (69) 2020 (25 грудня – 25 січня). URL: http://nbuviar.gov.ua/images/konstutyciynuy_proces/2020/1.pdf
8. Конституційний процес в Україні: політико-правові аспекти. № 7 (63) 2019 (25 червня – 25 липня). URL: http://nbuviar.gov.ua/images/konstutyciynuy_proces/2019/7.pdf
9. Кушніренко О. Г., Слінко Т. М. Окрема думка судді Конституційного Суду України як невід’ємна частина судового рішення. URL: <http://intkonf.org/kushnirenko-og-slinko-tm-okrema-dumka-suddi-konstitutsiynogo-sudu-ukrayini-yak-nevidemna-chastina-sudovogo-rishennya/>

10. Остапенко О., Кириченко Ю. Окрема думка судді КСУ – реалізація принципу верховенства права чи підрив авторитету органу конституційної юрисдикції? // Uplan: сайт. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/okrema-dumka-suddi-ksu-realizatsiia-pryntsypu-verkhovenstva-prava-chy-pidryv-avtorytetu-orhanu-konstytutsiinoi-iurysdyksii/>

11. Різник С. Значення інституту окремої думки судді Конституційного Суду України для утвердження справедливого конституційного правосуддя. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 3. С. 59–67.

12. Різник С. В. Конституційність нормативних актів: сутність, методологія оцінювання та система забезпечення в Україні: дис. д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2021. 473 с.

13. Руснак Л. В., Щербанюк О. В. Предмет доказування в конституційному судовому процесі. *Конституційно-правові академічні студії*. 2020. Вип. 1. С. 58–63.

14. Селіванов О. А. Конституційний судовий контроль за актами органів державної влади України: (наук.-практ. аналіз). Київ: Парлам. вид-во, 2018. 182 с.

15. Терлецький Д. С. Суб'єкти права на конституційну скаргу в Україні. *Право і суспільство*. 2017. № 3, ч. 2. С. 20–25.

16. Терлецький Д. С., Батан Ю. Д., Запорожець В. І. Конституційна юстиція: навч.-метод. посібник / за заг. ред. Д. С. Терлецького. Одеса, 2021. 154 с.

17. Хмарук Т. В. Особливості конституційно-правової регламентації процедури розгляду та ухвалення рішень Конституційним Судом України. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 2 (68). С. 39–44.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Бібліотека конституційного права. URL: <https://ccu.gov.ua/library>
2. Конституційний Суд України. Каталог юридичних позицій. URL: <https://ccu.gov.ua/zagolovok/katalog-yurydychnyh-pozyciy>
3. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Конституційного Суду України. URL: <http://www.ccu.gov.ua>
5. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/>

ТЕМА № 8. КОНСТИТУЦІЙНА СКАРГА В МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

План роботи

1. Передумови запровадження конституційної скарги в Україні.
2. Сутність конституційної скарги як особливої форми звернення до органу конституційної юрисдикції.
3. Особливості провадження у справах за конституційними скаргами до Конституційного Суду України.

4. Юридичні наслідки задоволення конституційної скарги.

Методичні вказівки

Відповідь на перше питання передбачає аналіз конституційної реформи 2016 р. щодо правосуддя, результатом реалізації якої стало запровадження в Україні нового юридичного засобу захисту конституційних прав людини – конституційної скарги.

При відповіді на друге питання слід виходити з того, що конституційна скарга є новим для України засобом юридичного захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина. Необхідно проаналізувати положення ч. 4 ст. 55 Конституції України щодо права особи на конституційну скаргу, визначити поняття та сутність конституційної скарги як особливої форми звернення до Конституційного Суду України.

Відповідь на третє питання передбачає аналіз відповідних положень Закону України «Про Конституційний Суд України» 2017 р. Доречно зупинитись на вимогах до форми конституційної скарги та її попередній перевірці Секретаріатом Конституційного Суду України, законодавчих умовах та обмеженнях щодо суб'єктів права на конституційну скаргу, типових помилок, які допускають особи під час складання та подання скарг до Конституційного Суду України, а також умовах прийнятності конституційної скарги.

Відповідаючи на останнє питання теми слід пам'ятати, що здійснення гарантованого права на звернення із конституційною скаргою до Суду передбачає обов'язкову наявність остаточного судового рішення як загальної передумови такого звернення. Необхідно визначити юридичну силу актів Конституційного Суду України, а також детально зупинитись на порядку застосування його рішень і висновків судами загальної юрисдикції.

Рекомендований перелік літератури до теми № 8

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>
3. Про Регламент Конституційного Суду України: постанова Конституційного Суду України від 22 лютого 2018 р. № 1-пс/2018 (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001710-18#Text>
4. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 554 с.
5. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
6. Конституційне право України: підручник. Ужгород: ВД «Гельветика», 2018. 461 с.

7. Конституційне право: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.

8. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.

9. Основи публічного права України: навч. посібник / кол. авт.; за заг. ред. к.ю.н., проф. А. Ю. Олійника, к.ю.н., доц. М. І. Кагадія. К.: КНУТД; Дніпро: Ліра ЛТД, 2017. 448 с.

10. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права: рекомендовано МОН України / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.

Додаткова:

1. Аналітичний звіт щодо запровадження інституту конституційної скарги / Ю. Кириченко, Б. Бондаренко. К.: ФОП Москаленко О. М., 2018. 40 с.

2. Бабак М. А. Індивідуалістичні форми захисту прав та свобод людини Конституційним Судом України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 1. С. 18–21. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2017/5.pdf

3. Владикін О. Н. Інститут конституційної скарги як гарантія прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 1. С. 30–34.

4. Городовенко В. Ефективність конституційної скарги як засобу правового захисту в аспекті новел практики Європейського суду з прав людини. *Вісник Конституційного Суду України*. 2019. № 6. С. 118–127.

5. Запорожець В. Умови прийнятності конституційних скарг: законодавче врегулювання та практика Конституційного Суду України. *Український часопис конституційного права*. 2020. № 3. С. 25–50.

6. Звіт з моніторингу діяльності Конституційного Суду України щодо розгляду конституційних скарг / Підготовлено за підтримки Програми USAID «Нове правосуддя». 2019. URL: <https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/Zvit-z-monitoringu-diyalnosti-Konstitutsijnogo-Sudu-shhodo-rozglyadu-konstitutsijnih-skarg.pdf>

7. Коломійцев П. Конституційний зміст норми закону під час розгляду конституційних скарг Конституційним Судом України. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 6. С. 128–134.

8. Колос Ю. Конституційна скарга: останній шанс досягти справедливості? // Юридична газета: сайт. 15.07.2019. URL: <https://vkr.ua/publication/constitutional-appeal>

9. Конституційна скарга в діяльності адвоката / М. І. Ставнійчук, А. А. Єзеров, В. І. Запорожець, Д. С. Терлецький. Х.: Фактор, 2019. 96 с.

10. Копча В. В. Конституційна скарга як інструмент захисту прав людини в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2018. № 4 (84). С. 11–16.

11. Крусян А. Актуальні питання сучасної практики впровадження конституційної скарги в Україні: теоретико-праксеологічний аналіз. *Юридичний вісник*. 2019. № 2. С. 13–21.
12. Крусян А. Правові основи та особливості діяльності адвоката в конституційному провадженні. *Юридичний вісник*. 2018. № 1. С. 15–22.
13. Левченко А. В. Конституційна скарга як інструмент конституційного забезпечення права на судовий захист. *Правове регулювання економіки*. 2019. № 18. С. 44–53.
14. Лемак В. В. Конституційна скарга: досвід держав Центральної Європи і можливі уроки для України. *Публічне право*. 2016. № 4. С. 49–56.
15. Летнянчин Л. Проблеми конституціоналізації індивідуальної конституційної скарги в Україні. *Право України*. 2018. № 12. С. 55–76.
16. Литвинов О. Тлумачення законодавчої норми під час перевірки її конституційності у справі за конституційною скаргою: теоретичні аспекти. *Вісник Конституційного Суду України*. 2018. № 1. С. 79–85.
17. Пирогов В. С., Щebetун І. С. Конституційна скарга та її місце у механізмі захисту прав і свобод людини. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2018. № 10. С. 55–60.
18. Примаков К. Ю., Заковеря Ю. А. Удосконалення конституційної скарги як інструмента захисту прав людини. *ScienceRise: Juridical Science*. 2021. № 2 (16). С. 9–13.
19. Савчин М. «Careless whisper» Конституційного Суду України та конституційні цілі. *Український часопис конституційного права*. 2020. № 4. С. 72–89.
20. Савчин М. В. Конституційне судочинство: Навчально-методичний посібник. Київ, 2019. 60 с.
21. Терлецький Д. С. Суб'єкти права на конституційну скаргу в Україні. *Право і суспільство*. 2017. № 3, ч. 2. С. 20–25.
22. Терлецький Д. С., Батан Ю. Д., Запорожець В. І. Конституційна юстиція: навч.-метод. посібник / за заг. ред. Д. С. Терлецького. Одеса, 2021. 154 с.
23. Турченко О. Г. Конституційна скарга в контексті принципу верховенства права. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 4. С. 111–115.
24. Щербанюк О. В. Проблеми реалізації конституційної скарги в Україні та шляхи їх вирішення. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 93–99.
25. Щорічна інформаційна доповідь Конституційного суду України за 2022 рік. Конституційний Суд України: сайт. URL: <https://cutt.ly/cwiYGBhT>.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Бібліотека конституційного права. URL: <https://ccu.gov.ua/library>
2. Конституційний Суд України. Каталог юридичних позицій. URL: <https://ccu.gov.ua/zagolovok/katalog-yurydychnyh-pozyciy>
3. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>

4. Офіційний сайт Конституційного Суду України. URL: <http://www.ccu.gov.ua>

5. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/>

ТЕМА № 9. РІШЕННЯ ТА ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

План роботи

1. Поняття та види правових актів Конституційного Суду України.
2. Юридична природа рішень Конституційного Суду України.
3. Поняття, сутність та юридична природа правової позиції Конституційного Суду України.
4. Вплив правових позицій суду на правотворчу та правозастосовну діяльність в Україні.

Методичні вказівки

При розгляді теми необхідно виходити з того, що діяльність органів конституційної юрисдикції пов'язана з прийняттям певних документів, актів, які опосередковують процес здійснення ними своїх повноважень, а також виступають в якості засобу юридичного оформлення результатів такої діяльності. Акти Конституційного Суду України є засобом формалізації його волі як єдиного в державі органу конституційної юрисдикції. Це спеціальні правові акти, що приймаються Конституційним Судом в особливому процесуальному порядку з метою реалізації своїх повноважень як органу конституційної юрисдикції і є остаточними та загальнообов'язковими на всій території України.

Розглядаючи перше питання слід зазначити, що в чинному законодавстві не визначено поняття актів Конституційного Суду України. Проте це можна зробити проаналізувавши і узагальнивши положення відповідних правових норм, звернувшись до Конституції України, Закону «Про Конституційний Суд України», Регламенту Конституційного Суду України та звернути увагу на те, що актами Конституційного Суду України є рішення, висновки і ухвали.

Надаючи відповідь на друге питання плану, варто визначити юридичну природу рішень Конституційного Суду України, які можуть бути підсумковими (тобто такими, що позначають завершення розгляду Судом справ, віднесених до його виключної компетенції) і організаційними (є формою вирішення організаційних питань функціонування органу конституційної юрисдикції). Зокрема, слід звернути увагу на те, що підсумкові рішення ухвалюються з питань, віднесених Конституцією (статтею 150) до виключної компетенції Конституційного Суду України, а саме щодо: вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність): законів та інших правових актів Верховної Ради України; актів Президента України; актів Кабінету Міністрів України;

Опрацьовуючи третє питання, варто зазначити, що правові позиції Конституційного Суду України – це результат його інтерпретаційної діяльності у формі висновків, роз'яснень, правових положень, доктрин, які містять тлумачення неясного змісту закону, правову оцінку або правове визначення, суть правових уявлень і знань щодо вирішення конкретного питання. Слід розкрити поняття, сутність та юридичну природу правової позиції Конституційного Суду України. доречно зупинитись на питанні щодо можливості перегляду юридичних позицій самим Судом.

При розгляді четвертого питання теми слід зазначити, що судова правотворчість Конституційного Суду України є особливою, оскільки цей орган не наділений безпосередньо нормотворчими повноваженнями. Така своєрідна нормотворчість Конституційного Суду є обмеженою колом його повноважень. Однак, винесені ним рішення і встановлені у ньому положення розраховані на багаторазове використання, вони діють на усій території України та є обов'язковими для виконання усіма суб'єктами права. Тому рішення Конституційного Суду України є особливими допоміжними джерелами права, які за своїм правовим змістом спрямовані на правильне та однозначне розуміння, застосування положень таких джерел права як Конституція та закони України тощо. Тож слід з'ясувати, наскільки правові позиції Суду впливають на правотворчу та правозастосовну діяльність в Україні.

Рекомендований перелік літератури до теми № 9

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>
3. Про Регламент Конституційного Суду України: постанова Конституційного Суду України від 22 лютого 2018 р. № 1-пс/2018 (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001710-18#Text>
4. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 554 с.
5. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
6. Конституційне право України: підручник. Ужгород: ВД «Гельветика», 2018. 461 с.
7. Конституційне право: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
8. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.

9. Основи публічного права України: навч. посібник / кол. авт.; за заг. ред. к.ю.н., проф. А. Ю. Олійника, к.ю.н., доц. М. І. Кагадія. К.: КНУТД; Дніпро: Ліра ЛТД, 2017. 448 с.

10. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права: рекомендовано МОН України / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.

Додаткова:

1. Бакумов О. С. Проблематика юридичної відповідальності держави в позиціях Конституційного Суду України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 2, т. 1. С.3–11. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.2-1.1>

2. Бакумов О. С. Юридична природа правової позиції Конституційного Суду України. *Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети*: міжнарод. наук.-практ. конф. (Одеса, Україна, 19–20 січ. 2018 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2018. С. 17–23.

3. Белов Д. М., Мишанич К. С. Проблеми виконання рішень Конституційного Суду України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 30, т. 1. С. 70–74.

4. Бзова Л. Г. Обґрунтованість ухвалених рішень і висновків Конституційного Суду України. *Закарпатські правові читання*: матеріали XI міжнар. наук.-практ. конф. (Ужгород, 11–13 квітня 2019 р.). Ужгород: Рік-У, 2019. Т. 2. С. 379–381.

5. Воронов Д. О. Щодо сутності рішення Конституційного Суду України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 62–65. URL: http://www.lsej.org.ua/12_2021/12.pdf

6. Грищенко К. С. Зміна Конституційним Судом України власних юридичних позицій і застосування динамічного тлумачення – пошук співвідношення. *Наукові Записки НаУКМА*. 2017. Том 193. Юридичні науки. С. 17–21.

7. Данко В. Й. Правові позиції Конституційного Суду України: окремі проблемні питання юридичної природи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. № 37, т. 1. С. 63–67.

8. Калинюк С. Правові позиції Конституційного Суду України: питання теорії. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 193–196.

9. Костицький М. В., Камінська Н. В., Кушакова-Костицька Н. В. Перспективи вдосконалення діяльності Конституційного Суду України в умовах сучасних суспільних трансформацій. *ScienceRise: Juridical Science*. 2019. № 3 (9). URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:1pxXqkSe70oJ:journals.uran.ua/sr_law/article/download/180113/180588/400273+&cd=4&hl=ru&ct=clnk&gl=ua

10. Лазарєв В. В. Юридична природа актів Конституційного Суду України. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку*

держави: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 листоп. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. С. 53–54.

11. Марцеляк О. В. Правова природа актів Конституційного Суду України та їх роль у розвитку науки конституційного права. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 4. С. 118–121.

12. Мельничук С. М. Інтерпретаційно-правові позиції Конституційного Суду України: загальнотеоретичні питання. *Форум права*. 2021. № 1. С. 15–24. URL: http://www.forumprava.pp.ua/files/015-024-2021-1-FP-Melnychuk_4.pdf

13. Різник С. Про зміну юридичної позиції Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення положення «на наступній черговій сесії Верховної Ради України». *Український часопис конституційного права*. 2018. № 3. С. 12–19.

14. Савчин М. В. Конституційне судочинство: Навчально-методичний посібник. Київ, 2019. 60 с.

15. Селіванов О. А. Конституційний судовий контроль за актами органів державної влади України: (наук.-практ. аналіз). Київ: Парлам. вид-во, 2018. 182 с.

16. Спінчевська О. М. Юридичні позиції Конституційного Суду України як джерело правового регулювання конституційного юрисдикційного процесу. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 3 (116). С. 57–67.

17. Терлецький Д. С., Батан Ю. Д., Запорожець В. І. Конституційна юстиція: навч.-метод. посібник / за заг. ред. Д. С. Терлецького. Одеса, 2021. 154 с.

18. Хмарук Т. В. До питання щодо незмінюваності правових позицій Конституційного Суду України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2017. С. 167–174.

19. Railean P. Aportul curții constituționale la asigurarea constituționalității în statul de drept. *Legea și Viața*. 2017. № 6, ч. 1. С. 10–15.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Бібліотека конституційного права. URL: <https://ccu.gov.ua/library>
2. Конституційний Суд України. Каталог юридичних позицій. URL: <https://ccu.gov.ua/zagolovok/katalog-yurydychnyh-pozyciy>
3. Міжнародний електронний науковий журнал «Наука онлайн». URL: <https://nauka-online.com/ua/й>. URL:
4. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>
5. Офіційний сайт Конституційного Суду України. URL: <http://www.ccu.gov.ua>
6. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/>

ТЕМА № 10. ЮРИСДИКЦІЯ (КОМПЕТЕНЦІЯ) КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

План роботи

1. Предмет відання і повноваження Конституційного Суду України.
2. Перевірка конституційності нормативно-правових актів.
3. Надання офіційного тлумачення Конституції і законам України.
4. Захист прав і свобод людини.
5. Перевірка конституційності законопроекту про внесення змін до Конституції України.

Методичні вказівки

Конституційний Суд України є органом конституційної юрисдикції, який забезпечує верховенство Конституції України, вирішує питання про відповідність Конституції України, законів України та у передбачених Конституцією випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до Конституції України.

При розгляді першого питання теми слід зазначити предмет відання та повноваження Конституційного Суду України, посилаючись на чинне законодавство та наукову літературу розкрити поняття «компетенція суду».

Серед повноважень Суду особливе місце займає вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність) Законів України та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Тож відповідь на друге питання має бути присвячене темі конституційності нормативно-правових актів, з'ясуванню їх сутності, методології оцінювання, а також змістовній характеристиці системи юридичного забезпечення верховенства Конституції України. Слід охарактеризувати критерії конституційності нормативних актів, особливу увагу серед яких приділити принципам юридичної визначеності, справедливості, рівності та пропорційності, доктринам «дружнього ставлення до міжнародного права», «політичного питання» тощо.

Аналізуючи третє питання теми, варто звернути увагу на поняття тлумачення, види. Відмітити, що офіційне тлумачення в країні надається виключно Конституційним Судом України та реалізується шляхом ухвалення рішення після відповідного судового розгляду про тлумачення тієї чи іншої конституційної норми на звернення зазначених у Конституції суб'єктів.

Переходячи до розгляду наступного питання варто розкрити роль та значення Конституційного Суду України в механізмі захисту прав і свобод людини та громадянина, звернути увагу на здійснення органом конституційної юстиції функції захисту прав і свобод людини та громадянина через виконання ним своїх повноважень. Розглянути питання, пов'язані з інститутом конституційної скарги, що сприяє вдосконаленню функції захисту прав і свобод

людини та громадянина та розширює можливості індивідуального доступу людини до конституційної юстиції в Україні.

При розгляді питання щодо перевірки конституційності законопроекту про внесення змін до Основного Закону, варто зазначити, що з'ясування Конституційним Судом порушення конституційної процедури відповідних змін має наслідком висновок про невідповідність запропонованих змін, що закон про внесення змін до Конституції України не вважається прийнятим, а Конституція зміненою. Такий висновок може бути зроблено лише в межах розумних строків після прийняття відповідного законодавчого акту, водночас раптове з'ясування «неконституційності Конституції» після її неодноразового застосування самим судом не може допускатися.

Рекомендований перелік літератури до теми № 10

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>
3. Про Регламент Конституційного Суду України: постанова Конституційного Суду України від 22 лютого 2018 р. № 1-пс/2018 (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001710-18#Text>
4. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 554 с.
5. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
6. Конституційне право України: підручник. Ужгород: ВД «Гельветика», 2018. 461 с.
7. Конституційне право: навч. посіб. Харків: ХНУВС, 2017. 358 с.
8. Конституційне право: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
9. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
10. Основи публічного права України: навч. посібник / кол. авт.; за заг. ред. к.ю.н., проф. А. Ю. Олійника, к.ю.н., доц. М. І. Кагадія. К.: КНУТД; Дніпро: Ліра ЛТД, 2017. 448 с.
11. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.
12. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права: рекомендовано МОН України / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.

Додаткова:

1. Антошкіна В. К. Правова природа, роль, значення та підстави тлумачення Конституційного Суду і доктринального тлумачення, їх взаємозв'язок. *Часопис Київського університету права*. 2020. Вип. 1. С. 33–37.
2. Бакумов О. С. Проблематика юридичної відповідальності держави в позиціях Конституційного Суду України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 2, т. 1. С. 3–11. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.2-1.1>.
3. Баулін Ю. Принцип верховенства права у рішеннях Конституційного Суду України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2017. № 1. С. 18–27.
4. Берченко Г. В. Застереження Конституційного Суду України як елемент процедури внесення змін до Конституції України. *Актуальні проблеми політики*. 2020. Вип. 66. С. 118–123.
5. Берченко Г. В. Попередній контроль за змінами Конституції: юридичні позиції Конституційного Суду України. *Право і суспільство*. 2019. № 6–1. С. 9–16.
6. Богданевич Т. С. Офіційне тлумачення Основного Закону Конституційним Судом України: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2019. 256 с.
7. Буханевич О. М., Івановська А. М. Конституційний контроль як вид державного контролю: змістовно-функціональна характеристика. *Публічне право*. 2019. № 4 (36). С. 9–18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2019_4_3.
8. Гараджаєв Д. Конституційна скарга як ефективний процесуальний засіб захисту прав і свобод людини та громадянина. *Український часопис конституційного права*. 2017. № 1. С. 33–38. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/300886.pdf>
9. Єзеров А. А. Конституційна скарга і виключні обставини для перегляду справ. *Судебно-юридическая газета*. 2020. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/153161-konstitutsiyna-skarga-i-viklyuchni-obstavini-dlya-pereglyadu-sprav>
10. Запорожець В. Умови прийнятності конституційних скарг: законодавче врегулювання та практика Конституційного Суду України. *Український часопис конституційного права*. 2020. № 3. С. 25–50.
11. Калинюк С. Правові позиції Конституційного Суду України: питання теорії. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 193–196.
12. Литвинов О. М., Богуш В. В. Межі конституційного контролю у провадженнях за конституційними поданнями та конституційними скаргами: теоретичні аспекти. *Теорія і практика правознавства*. 2018. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2018_1_4.
13. Недибалюк В. Д. Окремі аспекти незалежності Конституційного Суду України як гарантія реалізації основного закону. *Форум права*. 2019. № 54 (1). С. 52–59. URL: https://forumprava.pp.ua/files/052-059-2019-1-FP-Nedybaliuk_8.pdf
14. Ремескова Ю. О. Особлива роль Конституційного Суду України у захисті конституційних прав і свобод людини. *Судоустрій. Прокуратура та адвокатура*. 2018. № 2(37). С. 119–125.

15.Різник С. В. Конституційність нормативних актів: сутність, методологія оцінювання та система забезпечення в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2021. 42 с.

16.Різник С. В. Проблеми оцінювання конституційності законів про внесення змін до Конституції України. *Український часопис конституційного права*. 2019. № 4. С. 3–14.

17.Селіванов А. Самообмеження компетенції Конституційного Суду України як умова застосування конституційної юрисдикції. *Публічне право*. 2018. № 3. С. 47–58.

18.Селіванов О. А. Конституційний судовий контроль за актами органів державної влади України: (наук.-практ. аналіз). Київ: Парлам. вид-во, 2018. 182 с.

19.Сербіна А. Набрав чинності новий закон про Конституційний Суд України. *Вісник Національної асоціації адвокатів України*. 2017. № 9. С. 9–14.

20.Спінчевська О. М. Юридичні позиції Конституційного Суду України як джерело правового регулювання конституційного юрисдикційного процесу. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 3 (116). С. 57–67.

21.Терлецький Д. С., Батан Ю. Д., Запорожець В. І. Конституційна юстиція: навч.-метод. посібник / за заг. ред. Д. С. Терлецького. Одеса, 2021. 154 с.

22.Хмарук Т. В. Поняття та правова природа актів конституційної юстиції в Україні. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2019. № 1 (19). С. 1–13. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n1/19htvyvu.pdf>

23.Шляхтун П. П., Колюх В. В. Конституційний Суд України як надпарламентський орган законодавчої влади. *Право України*. 2021. № 1. С. 215–228.

24.Щербанюк О. В. Проблеми реалізації конституційної скарги в Україні та шляхи їх вирішення. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 93–99.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Бібліотека конституційного права. URL: <https://ccu.gov.ua/library>
2. Конституційний Суд України. Каталог юридичних позицій. URL: <https://ccu.gov.ua/zagolovok/katalog-yurydychnyh-pozyciy>
3. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Конституційного Суду України. URL: <http://www.ccu.gov.ua>
5. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/>

ТЕМА № 11. ПОНЯТТЯ ТА ОСНОВНІ СТАДІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДОЧИНСТВА

План роботи

1. Поняття конституційного судочинства, стадії та форми конституційного судочинства.
2. Внесення конституційних подань і конституційних звернень.
3. Попередня перевірка матеріалів та відкриття конституційного провадження.
4. Підготовка справи до судового розгляду.
5. Розгляд справи на пленарних засіданнях.
6. Прийняття рішень і висновків Конституційним Судом України та порядок їх офіційного оприлюднення.

Методичні вказівки

Розглядаючи цю тему слід виходити з того, що Конституційний Суд України – орган, який забезпечує реальний захист прав і свобод людини та громадянина, верховенства права та верховенства закону. Тож комплексне врегулювання порядку організації та діяльності Конституційного Суду, у тому числі і процесуальні аспекти розгляду конституційних подань та звернень, є вкрай важливими.

При відповіді на перше питання необхідно визначити правові засади конституційного судочинства, з'ясувати існуючі наукові підходи до визначення терміну «конституційне судочинство», показати вплив моделей конституційного судочинства на його реалізацію, визначити стадії та строки конституційного судочинства, а також процесуальні строки розгляду справ. відмінність стадій конституційного провадження від стадій судового провадження, визначити, що є приводом для розгляду справи у Конституційному Суді України.

При відповіді на наступні питання теми необхідно враховувати, що стадії і форми конституційного судочинства є умовою забезпечення об'єктивного, повного і всебічного розгляду конституційних подань та конституційних звернень. Спираючись на положення Конституції України, Закону України «Про Конституційний Суд України» та Регламент Конституційного Суду України, необхідно розкрити зміст та особливості стадій конституційного провадження. Особлива увага має бути приділена порядку офіційного оприлюднення прийнятих Конституційним Судом рішень і висновків, а також їх виконанню.

Рекомендований перелік літератури до теми № 10

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>

3. Про Регламент Конституційного Суду України: постанова Конституційного Суду України від 22 лютого 2018 р. № 1-пс/2018 (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001710-18#Text>
4. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 554 с.
5. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
6. Конституційне право України: підручник. Ужгород: ВД «Гельветика», 2018. 461 с.
7. Конституційне право: навч. посіб. Харків: ХНУВС, 2017. 358 с.
8. Конституційне право: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
9. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
10. Основи публічного права України: навч. посібник / кол. авт.; за заг. ред. к.ю.н., проф. А. Ю. Олійника, к.ю.н., доц. М. І. Кагадія. К.: КНУТД; Дніпро: Ліра ЛТД, 2017. 448 с.
11. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.
12. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права: рекомендовано МОН України / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.

Додаткова:

1. Барвіцький В. Конституційне подання як засіб захисту прав людини і громадянина // КДКА Київської області: сайт. 06.07.2021. URL: <http://kdkako.com.ua/konstytutsiyne-podannya-yak-zasib-zakhystu-prav-lyudyny-i-hromadyanyna/>
2. Баулін Ю. Принцип верховенства права у рішеннях Конституційного Суду України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2017. № 1. С. 18–27.
3. Берченко Г. В. Застереження Конституційного Суду України як елемент процедури внесення змін до Конституції України. *Актуальні проблеми політики*. 2020. Вип. 66. С. 118–123.
4. Берченко Г. В. Попередній контроль за змінами Конституції: юридичні позиції Конституційного Суду України. *Право і суспільство*. 2019. № 6–1. С. 9–16.
5. Белов Д. М., Мишанич К. С. Проблеми виконання рішень Конституційного Суду України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 30, т. 1. С. 70–74.
6. Бзова Л. Г. Обґрунтованість ухвалених рішень і висновків Конституційного Суду України. *Закарпатські правові читання: матеріали XI*

міжнар. наук.-практ. конф. (Ужгород, 11–13 квітня 2019 р.). Ужгород: Рік-У, 2019. Т. 2. С. 379–381.

7. Водянніков О. Ю. Роль окремої думки судді в розвитку конституційної юриспруденції. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 3. С. 15–22.

8. Воронов Д. О. Щодо сутності рішення Конституційного Суду України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 62–65. URL: http://www.lsej.org.ua/12_2021/12.pdf

9. Городовенко В. В. Окрема думка судді як творче осмислення предмета конституційного провадження. *Публічне право*. 2020. № 1. С. 9–20.

10. Євтошук Ю. О. Роль конституційного судочинства у захисті фундаментальних прав особи у випадках законодавчих прогалин. *Вісник Конституційного Суду України*. 2019. № 1. С. 138–146.

11. Єзеров А. Конституційне провадження як підстава для зупинення та закриття провадження у справі. *Український часопис конституційного права*. 2020. № 4. С. 90–100.

12. Конституційний процес в Україні: політико-правові аспекти. № 1 (69) 2020 (25 грудня – 25 січня). URL: http://nbuviar.gov.ua/images/konstutyciynuy_proces/2020/1.pdf

13. Конституційний процес в Україні: політико-правові аспекти. № 7 (63) 2019 (25 червня – 25 липня). URL: http://nbuviar.gov.ua/images/konstutyciynuy_proces/2019/7.pdf

14. Литвинов О. М., Богущ В. В. Межі конституційного контролю у провадженнях за конституційними поданнями та конституційними скаргами: теоретичні аспекти. *Теорія і практика правознавства*. 2018. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2018_1_4.

15. Недибалюк В. Д. Окремі аспекти незалежності Конституційного Суду України як гарантія реалізації основного закону. *Форум права*. 2019. № 54 (1). С. 52–59. URL: https://forumprava.pp.ua/files/052-059-2019-1-FP-Nedybaliuk_8.pdf

16. Пацурківський П. П. Конституційне судочинство: світовий досвід та його значення для України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 9. С. 54–58. URL: http://www.lsej.org.ua/9_2020/13.pdf

17. Різник С. В. Конституційність нормативних актів: сутність, методологія оцінювання та система забезпечення в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2021. 42 с.

18. Руснак Л. В., Щербанюк О. В. предмет доказування в конституційному судовому процесі. *Конституційно-правові академічні студії*. 2020. Вип. 1. С. 58–63.

19. Селіванов А. Самообмеження компетенції Конституційного Суду України як умова застосування конституційної юрисдикції. *Публічне право*. 2018. № 3. С. 47–58.

20. Селіванов О. А. Конституційний судовий контроль за актами органів державної влади України: (наук.-практ. аналіз). Київ: Парлам. вид-во, 2018. 182 с.

21. Спінчевська О. М. Юридичні позиції Конституційного Суду України як джерело правового регулювання конституційного юрисдикційного процесу. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 3 (116). С. 57–67.

22. Терлецький Д. С., Батан Ю. Д., Запорожець В. І. Конституційна юстиція: навч.-метод. посібник / за заг. ред. Д. С. Терлецького. Одеса, 2021. 154 с.

23. Хмарук Т. В. Особливості конституційно-правової регламентації процедури розгляду та ухвалення рішень Конституційним Судом України. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 2 (68). С. 39–44.

24. Хмарук Т. В. Поняття та правова природа актів конституційної юстиції в Україні. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2019. № 1 (19). С. 1–13. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n1/19htvyvu.pdf>

25. Шляхтун П. П., Колюх В. В. Конституційний Суд України як надпарламентський орган законодавчої влади. *Право України*. 2021. № 1. С. 215–228.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Бібліотека конституційного права. URL: <https://ccu.gov.ua/library>
2. Конституційний Суд України. Каталог юридичних позицій. URL: <https://ccu.gov.ua/zagolovok/katalog-yurydychnyh-pozyciy>
3. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Конституційного Суду України. URL: <http://www.ccu.gov.ua>
5. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/>

ТЕМА № 12. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

План роботи

1. Місце і роль Президента України в системі вищих органів держави.
2. Порядок обрання та інавгурація Президента України.
3. Функції та повноваження Президента України. Акти Президента України.
4. Підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України.
5. Актуальні проблеми реалізації конституційно-правового статусу Президента України.

Методичні вказівки

При роботі над темою необхідно виходити з того, що глава держави – це вищий представник у середині і поза межами країни, і водночас – символ єдності нації, держави (народу і держави). У залежності від форми правління і

державного режиму, а також системи політичних стосунків у країні конституційні повноваження глави держави можуть бути номінальними або реальними. Вони можуть по-різному сполучатися, але у випадку політичної кризи, коли конституційна влада і політичні сили виявляться не в змозі управляти країною, саме глава держави покликаний знайти вихід із ситуації. Тобто, глава держави – це свого роду резерв влади.

При відповіді на перше питання необхідно з'ясувати поняття глави держави, на основі аналізу чинної Конституції України та галузевого законодавства показати, чим було обумовлено введення поста Президента в Україні та акцентувати увагу на тих змінах, що відбулися в статусі Президента України за конституційною реформою 2010 р., а також 2014 р.

Відповідь на друге питання плану передбачає аналіз Виборчого кодексу України. Слід вказати види виборів глави держави, за якою виборчою системою вони проводяться, хто має право висувати кандидатів у Президенти України тощо. Особливу увагу слід приділити порядку набуття повноважень новообраним Президентом України.

Відповідь на третє питання плану передбачає визначення прерогативних, предметних та інструментальних функцій Президента України, а також похідних від них повноважень. Особлива увага має бути приділена повноваженням глави Української держави в умовах дії воєнного стану. При цьому варто звернутися не лише до Конституції України, але й до галузевого законодавства. Також необхідно вказати на акти, які приймає Президент України, зупинившись на їх юридичній силі і особливостях. Окремої уваги заслуговує порядок підготовки актів глави держави, зокрема слід визначити, які органи держави здійснюють цю підготовку, з яких питань і в які строки.

Четверте питання вимагає аналізу ст. 108–111 Конституції України, а також Закону України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)». Надзвичайну увагу слід приділити підставам та порядку усунення Президента України з посади в порядку імпічменту. При цьому слід мати на увазі, що метою імпічменту є не лише усунення Президента з посади, але й позбавлення його імунітету для подальшого притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення злочину.

При відповіді на останнє, п'яте, питання необхідно визначити актуальні проблеми реалізації конституційно-правового статусу Президента України на сучасному етапі та запропонувати шляхи їх розв'язання.

Рекомендований перелік літератури до теми № 12

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Виборчий кодекс України: Закон України від 19 грудня 2019 р. № 396-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20>
3. Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент): Закон України від 10.09.2019 р. № 39-IX

4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
5. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лютого 2010 р. № 1861-VI (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>
6. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 554 с.
7. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
8. Конституційне право України: підручник. Ужгород: ВД «Гельветика», 2018. 461 с.
9. Конституційне право: навч. посіб. Харків: ХНУВС, 2017. 358 с.
10. Конституційне право: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
11. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
12. Панкевич О. З. Державне право зарубіжних держав: підручник. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 259 с.
13. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.
14. Совгіря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України: повний курс: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 556 с.
15. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права: рекомендовано МОН України / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.

Додаткова:

1. Андрусів Л. М. Техніко-юридичні правила оприлюднення нормативно-правових актів Президента України. *Приватне та публічне право*. 2020. № 1. С. 3–7. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17117/1/3.pdf>
2. Багряк А. С. Конституційні засади права вето Президента України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Ужгород, 2016. 21 с.
3. Грішин О. Історична роль і місце Президента в системі органів державної влади сучасної України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2019. Т. 2. № 78. С. 9–13.
4. Жукорська Я., Тарасюк Р. Конституційно-правовий статус Президента України. *Актуальні проблеми правознавства*. 2018. Вип. 4 (16). С. 163–167.
5. Задорожня Г. В. Конституційно-правовий статус глави держави в Україні та зарубіжних країнах: порівняльний аналіз: моногр. Київ: Правова єдність; Алерта, 2016. 551 с.
6. Задорожня Г. В. Правосуб'єктність глави держави: конституційно-правовий аспект. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2015. № 7 С. 49–57.

7. Задорожня Г. В., Задорожний Б. Ю. Нормотворча компетенція глави держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 42. С. 40–43.

8. Колисенко А. І. Інститут контрастигування за сучасних умов конституційного реформування. *Право і суспільство*. 2016. № 4 (2). С. 33–40.

9. Коломієць Ю. М. Проблема конституційного регулювання промульгації законів Президентом України. *Конституція України: ціннісний вимір 25-річного досвіду державотворення та правотворення: Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23 червня 2021 р.)* / КНУ ім. Т. Шевченка. Київ, 2021. С. 221–224.

10. Корнієнко П. С. Президент України у системі органів правозахисної діяльності. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 1. С. 89–92.

11. Ленігевич Б.В. Взаємодія інституту президентства та органів державної влади. *Державноуправлінські студії*. 2017. № 1. С. 1–4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/deruprs_2017_1_12

12. Мартинюк Р. С. Конституційно-правовий статус Президента України та Кабінету Міністрів України: пошук оптимальної моделі компетенційних взаємозв'язків. *Публічне право*. 2016. № 4 (24). С. 66–75. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16mrsmkv.pdf>

13. Мельник С. М. Повноваження президента України у сфері військового управління. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2019. Т. 30 (69), № 4. С. 141–145.

14. Наливайко Л. Р., Пізніур І. В. Процедура імпичменту: проблемні питання. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 3. С. 18–21

15. Остапенко А.І. Дуалізм конституційно-правового статусу Президента України: теоретико-правові засади. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 97–101. URL: http://lsej.org.ua/5_2022/19.pdf

16. Павлюх О. А. Роль президента як глави держави в організації державної влади: Україна і світ. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2018. Вип. 3–4 (12–13). С. 28–34.

17. Пашинський В. Й. Повноваження Президента України в сфері оборони держави. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 6, т. 2. С. 59–63.

18. Рудич Ф. Президенти сучасної України. *ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2018. Вип. 3 (89). С. 5–24.

19. Скрипник Ю. О. Імпічмент: вдосконалення механізму застосування в Україні крізь призму зарубіжного досвіду. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 119–122.

20. Цимбалістий Т. Інститут імпичменту в системі конституційно-правової відповідальності. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. № 2. С. 51–55. URL: <http://appj.tneu.edu.ua/index.php/appj/article/view/138>.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Конституційний Суд України. Каталог юридичних позицій. URL: <https://ccu.gov.ua/zagolovok/katalog-yurydychnyh-pozyciy>

2. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/>
4. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. URL: <https://www.president.gov.ua/>
5. Рада національної безпеки і оборони України. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/>

ТЕМА № 13. ПРАВОВА ПРИРОДА ПРАВОВИХ АКТІВ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

План роботи

1. Поняття, види та властивості актів Конституційного Суду України.
2. Порядок прийняття рішень та надання висновків Конституційним Судом України.
3. Окрема думка судді Конституційного Суду України.
4. Юридичні позиції Конституційного Суду України: поняття та значення.
5. Порядок виконання актів Конституційного Суду України.

Методичні вказівки

Розкриваючи тему слід виходити з того, що діяльність Конституційного Суду України нерозривно пов'язана з ухваленням певних документів, актів, які опосередковують процес здійснення ним своїх повноважень, а також виступають в якості засобу юридичного оформлення результатів такої діяльності. Правова природа таких актів нерозривно пов'язана з місцем органу конституційної юрисдикції в механізмі держави, особливостями правового регулювання їх статусу.

При відповіді на перше питання, на основі узагальнень наукових напрацювань слід дати визначення актів Конституційного Суду. Спираючись на положення Конституції України, Закону України «Про Конституційний Суд України» необхідно класифікувати акти Суду залежно від зв'язку з конституційним провадженням, а також визначити їх особливості.

Відповідь на друге питання передбачає характеристику порядку прийняття рішень та надання висновків Конституційним Судом України. При цьому слід пам'ятати, що Конституційний Суд України ухвалює рішення, надає висновок на закритій частині пленарного засідання, відповідно, Сенату або Великої палати Конституційного Суду України поіменним голосуванням суддів Конституційного Суду України, які розглядали справу конституційної юрисдикції.

Окрема думка судді Конституційного Суду України, зважаючи на такі засади діяльності Конституційного Суду України, як колегіальність та обґрунтованість, відіграє важливе значення для усвідомлення суті постановленого рішення, висновку та певних ухвал (про відмову у відкритті конституційного провадження у справі або про закриття конституційного провадження). Крім того, окрема думка судді дає можливість висловити свою

позицію більш детально. Розкриваючи третє питання необхідно визначити, в які строки Суддею може бути подана окрема думка, форма її подання, обов'язковість оприлюднення, юридична сила. Також доречно висловити власну позицію щодо права судді на окрему думку.

Останнє питання теми має бути присвячене проблемам проголошення, опублікування, набуття чинності актами Конституційного Суду України, а також порядку їх виконання. При цьому слід пам'ятати, що Конституційний Суд України здійснює моніторинг стану виконання рішень та додержання висновків Конституційного Суду України. Збирання інформації про стан виконання рішень та додержання висновків Конституційного Суду України, узагальнення практики виконання актів Конституційного Суду України за результатами конституційного провадження здійснює Секретаріат у порядку, визначеному розпорядженням Голови Конституційного Суду України.

Рекомендований перелік літератури до теми № 13

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>

3. Про Регламент Конституційного Суду України: постанова Конституційного Суду України від 22 лютого 2018 р. № 1-пс/2018 (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001710-18#Text>

4. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 554 с.

5. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.

6. Конституційне право України: підручник. Ужгород: ВД «Гельветика», 2018. 461 с.

7. Конституційне право: навч. посіб. Харків: ХНУВС, 2017. 358 с.

8. Конституційне право: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.

9. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.

10. Основи публічного права України: навч. посібник / кол. авт.; за заг. ред. к.ю.н., проф. А. Ю. Олійника, к.ю.н., доц. М. І. Кагадія. К.: КНУТД; Дніпро: Ліра ЛТД, 2017. 448 с.

11. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.

12. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права: рекомендовано МОН України / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.

Додаткова:

1. Белов Д. М., Мишанич К. С. Проблеми виконання рішень Конституційного Суду України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 30, т. 1. С. 70–74.

2. Бзова Л. Г. Обґрунтованість ухвалених рішень і висновків Конституційного Суду України. *Закарпатські правові читання: матеріали XI міжнар. наук.-практ. конф. (Ужгород, 11–13 квітня 2019 р.)*. Ужгород: Рік-У, 2019. Т. 2. С. 379–381.

3. Воронов Д. О. Щодо сутності рішення Конституційного Суду України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 62–65. URL: http://www.lsej.org.ua/12_2021/12.pdf

4. Городовенко В. В. Окрема думка судді як творче осмислення предмета конституційного провадження. *Публічне право*. 2020. № 1. С. 9–20.

5. Данко В. Й. Особливості правової природи актів Конституційного Суду України: окремі аспекти аналізу. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 3 (9). С. 12–16.

6. Єзеров А. А., Терлецький Д. С. Суди загальної юрисдикції та Конституційний Суд України: питання взаємодії. *Право України*. 2020. № 8. С. 223–237.

7. Колюх В. Окрема думка судді Конституційного Суду України як засіб уникнення політичної відповідальності. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 5, ч. 2. С. 62–68.

8. Кушніренко О. Г., Слінько Т. М. Окрема думка судді Конституційного Суду України як невід’ємна частина судового рішення. URL: <http://intkonf.org/kushnirenko-og-slinko-tm-okrema-dumka-suddi-konstitutsiynogo-sudu-ukrayini-yak-nevidemna-chastina-sudovogo-rishennya/>

9. Лазарєв В. В. Юридична природа актів Конституційного Суду України. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 листоп. 2020 р.)* / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 20120. С. 53–54.

10. Марцеляк О. В. Правова природа актів Конституційного Суду України та їх роль у розвитку науки конституційного права. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 4. С. 118–121.

11. Мілова Т. М. Юридична природа забезпечувального наказу Конституційного Суду України. *Наукові записки. Серія: Право*. 2021. № 10. С. 19–24.

12. Назарко А. Виконання рішень Конституційного Суду України щодо визнання неконституційним нормативного акта: проблеми теорії та практики. *Публічне право*. 2021. № 3 (43). С. 33–40.

13. Остапенко О., Кириченко Ю. Окрема думка судді КСУ – реалізація принципу верховенства права чи підрив авторитету органу конституційної юрисдикції? // Uplan: сайт. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/okrema-dumka-suddi-ksu-realizatsiia-pryntsypu-verkhovenstva-prava-chy-pidryv-avtorytetu-orhanu-konstytutsiinoi-iurysdyksii/>

14. Писарева Е. А., Моніч Б. С. Деякі проблемні питання виконання рішень Конституційного Суду України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2020 № 46. С. 19–24.

15. Поліщук Т. С. Питання остаточності актів Конституційного Суду України. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. May 2018. 3 (7), Vol. 3. С. 67–70.

16. Селіванов О. А. Конституційний судовий контроль за актами органів державної влади України: (наук.-практ. аналіз). Київ: Парлам. вид-во, 2018. 182 с.

17. Терлецький Д. С., Батан Ю. Д., Запорожець В. І. Конституційна юстиція: навч.-метод. посібник / за заг. ред. Д. С. Терлецького. Одеса, 2021. 154 с.

18. Федоренко В. Л. Конституція та конституційна держава: питання теорії та практики. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління: збірник. Київ: Ліра-К, 2020. С. 13–29. URL: http://maup.com.ua/assets/files/expert/9/ekspert_3_9_2020.pdf#page=14.

19. Щербанюк О. В. Проблеми виконання актів Конституційного Суду України та шляхи їх вирішення. *Актуальні проблеми судового права*: матеріали міжнар. конф. (Харків, 23 квіт. 2021 р.) / редкол.: Л. М. Москвич та ін. Харків: Право, 2021. С. 387–392.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Бібліотека конституційного права. URL: <https://ccu.gov.ua/library>
2. Конституційний Суд України. Каталог юридичних позицій. URL: <https://ccu.gov.ua/zagolovok/katalog-yurydychnyh-pozyciy>
3. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Конституційного Суду України. URL: <http://www.ccu.gov.ua>
5. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/>

ТЕМА № 14. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ ПО КОНСТИТУЦІЙНИМ СКАРГАМ

План роботи

1. Поняття та сутність конституційної скарги. Критерії прийнятності конституційних скарг.
2. Порядок відкриття провадження із розгляду конституційних скарг.
3. Порядок підготовки та проведення слухання із розгляду конституційних скарг.
4. Особливості ухвалення рішення щодо конституційної скарги.
5. Передача конституційної скарги на розгляд Великої палати.
6. Виконання рішення щодо конституційної скарги.

Методичні вказівки

Розкриваючи цю тему слід виходити з того, що конституційна скарга – це один із новітніх механізмів правового захисту та відновлення порушених прав особи. При цьому слід пам'ятати, що конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано.

При відповіді на перше питання необхідно проаналізувати положення ч. 4 ст. 55 Конституції України щодо права особи на конституційну скаргу, визначити поняття та сутність конституційної скарги як особливої форми звернення до Конституційного Суду України, а також критерії прийнятності конституційних скарг. При цьому доречно виходити з того, що Закон України «Про Конституційний Суд України» дозволяє виокремити вимоги до конституційної скарги, про недотримання яких вправі повідомити Секретаріат Суду разом із поверненням її скаржнику (статті 55, 56, частина перша статті 74, пункт 3 розділу III «Прикінцеві положення»), і вимоги, які можуть перевірятися самим Судом під час вирішення питання щодо відкриття провадження у справі (статті 62, 77).

Відповіді на наступні питання мають ґрунтуватись на відповідних положеннях Закону України «Про Конституційний Суд України» і містити аналіз стадій конституційного провадження за конституційними скаргами. Окремо варто акцентувати увагу на тому, що Конституційний Суд наділений повноваженнями відмовити у відкритті конституційного провадження, визнавши конституційну скаргу неприйнятною, якщо зміст і вимоги конституційної скарги є очевидно необґрунтованими або наявне зловживання правом на подання скарги. Тож варто навести типові помилки під час подання конституційних скарг.

Відповідь на останнє, шосте, питання передбачає аналіз наявної практики виконання рішень щодо конституційної скарги, для чого слід звернутись до статистичних даних із цього приводу.

Рекомендований перелік літератури до теми № 14

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>
3. Про Регламент Конституційного Суду України: постанова Конституційного Суду України від 22 лютого 2018 р. № 1-пс/2018 (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001710-18#Text>
4. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 554 с.
5. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
6. Конституційне право України: підручник. Ужгород: ВД «Гельветика», 2018. 461 с.

7. Конституційне право: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
8. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
9. Основи публічного права України: навч. посібник / кол. авт.; за заг. ред. к.ю.н., проф. А. Ю. Олійника, к.ю.н., доц. М. І. Кагадія. К.: КНУТД; Дніпро: Ліра ЛТД, 2017. 448 с.
10. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.
11. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права: рекомендовано МОН України / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.

Додаткова:

1. Аналітичний звіт щодо запровадження інституту конституційної скарги / Ю. Кириченко, Б. Бондаренко. К.: ФОП Москаленко О. М., 2018. 40 с.
2. Бабич С. О. Конституційна скарга як механізм укорінення верховенства права в Україні. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2020. Том 5. С. 3–9.
3. Владикін О. Н. Інститут конституційної скарги як гарантія прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 1. С. 30–34.
4. Городовенко В. Ефективність конституційної скарги як засобу правового захисту в аспекті новел практики Європейського суду з прав людини. *Вісник Конституційного Суду України*. 2019. № 6. С. 118–127.
5. Запорожець В. Умови прийнятності конституційних скарг: законодавче врегулювання та практика Конституційного Суду України. *Український часопис конституційного права*. 2020. № 3. С. 25–50.
6. Звіт з моніторингу діяльності Конституційного Суду України щодо розгляду конституційних скарг / Підготовлено за підтримки Програми USAID «Нове правосуддя». 2019. URL: <https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/Zvit-z-monitoringu-diyalnosti-Konstitutsijnogo-Sudu-shhodo-rozglyadu-konstitutsijnih-skarg.pdf>
7. Коломійцев П. Конституційний зміст норми закону під час розгляду конституційних скарг Конституційним Судом України. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 6. С. 128–134.
8. Колос Ю. Конституційна скарга: останній шанс досягти справедливості? // *Юридична газета: сайт*. 15.07.2019. URL: <https://vkr.ua/publication/constitutional-appeal>
9. Конституційна скарга в діяльності адвоката / М. І. Ставнійчук, А. А. Єзеров, В. І. Запорожець, Д. С. Терлецький. Х.: Фактор, 2019. 96 с.
10. Копча В. В. Конституційна скарга як інструмент захисту прав людини в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2018. № 4 (84). С. 11–16.

11. Крусян А. Актуальні питання сучасної практики впровадження конституційної скарги в Україні: теоретико-праксеологічний аналіз. *Юридичний вісник*. 2019. № 2. С. 13–21.
12. Левченко А. В. Конституційна скарга як інструмент конституційного забезпечення права на судовий захист. *Правове регулювання економіки*. 2019. № 18. С. 44–53.
13. Лемак В. В. Конституційна скарга: досвід держав Центральної Європи і можливі уроки для України. *Публічне право*. 2016. № 4. С. 49–56.
14. Летнянчин Л. Проблеми конституціоналізації індивідуальної конституційної скарги в Україні. *Право України*. 2018. № 12. С. 55–76.
15. Литвинов О. Тлумачення законодавчої норми під час перевірки її конституційності у справі за конституційною скаргою: теоретичні аспекти. *Вісник Конституційного Суду України*. 2018. № 1. С. 79–85.
16. Литвинов О. М., Богуш В. В. Інституційний механізм забезпечення конституційної скарги в Україні: концептуальні проблеми. *Проблеми законності*. 2018. Вип. 141. С. 34–42.
17. Мілова Т. М. Юридична природа забезпечувального наказу Конституційного Суду України. *Наукові записки. Серія: Право*. 2021. № 10. С. 19–24.
18. Пирогов В. С., Щебетун І. С. Конституційна скарга та її місце у механізмі захисту прав і свобод людини. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2018. № 10. С. 55–60.
19. Примаков К. Ю., Заковеря Ю. А. Удосконалення конституційної скарги як інструмента захисту прав людини. *ScienceRise: Juridical Science*. 2021. № 2 (16). С. 9–13.
20. Різник С. Перевірка судами загальної юрисдикції конституційності законів України як проміжна форма конституційного контролю (у контексті права особи на конституційну скаргу). *Право України*. 2018. Вип. 12. С. 163–177.
21. Савчин М. В. Конституційне судочинство: Навчально-методичний посібник. Київ, 2019. 60 с.
22. Терлецький Д. С., Батан Ю. Д., Запорожець В. І. Конституційна юстиція: навч.-метод. посібник / за заг. ред. Д. С. Терлецького. Одеса, 2021. 154 с.
23. Щербанюк О. В. Проблеми реалізації конституційної скарги в Україні та шляхи їх вирішення. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 93–99.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Бібліотека конституційного права. URL: <https://ccu.gov.ua/library>
2. Конституційний Суд України. Каталог юридичних позицій. URL: <https://ccu.gov.ua/zagolovok/katalog-yurydychnyh-pozyciy>
3. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Конституційного Суду України. URL: <http://www.ccu.gov.ua>

5. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/>

ТЕМА № 15. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

План роботи

1. Конституційний Суд України в системі вищих органів державної влади. Основні засади діяльності Суду.
2. Склад і порядок формування Конституційного Суду України.
3. Статус суддів Конституційного Суду.
4. Організаційна структура Конституційного Суду України.
5. Секретаріат Конституційного Суду України.

Методичні вказівки

Конституційний Суд України є органом конституційної юрисдикції, який забезпечує верховенство Конституції України, вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених Конституцією України випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до Конституції України.

Розглядаючи перше питання варто звернути увагу на розуміння місця Конституційного Суду України в побудованій згідно з принципом поділу влади системі органів державної влади та розкрити основні засади діяльності Суду, посиляючись на чинне законодавство, зокрема: верховенства права, незалежності, колегіальності, гласності, відкритості, повного і всебічного розгляду справ, тощо.

У другому питанні, спираючись на положення Закону України «Про Конституційний Суд України», необхідно визначити склад і організаційну структуру Конституційного Суду, показати роль Президента України, Верховної Ради України та з'їзду суддів у формуванні Конституційного Суду України. Мають бути проаналізовані вимоги, які висуваються до суддів Конституційного Суду. При цьому слід звернути увагу на те, що Суд є повноважним здійснювати конституційне провадження, якщо у його складі є щонайменше 12 суддів.

Третє питання теми передбачає аналіз правового статусу суддів Конституційного Суду України, який визначається Конституцією України та Законом України «Про Конституційний Суд України». Необхідно визначити, з якого моменту особа набуває статус судді Конституційного Суду, зупинитись на припиненні повноважень та звільненні з посади судді, а також гарантіях їх діяльності. Окрема увага має бути приділена позасудовій діяльності судді Конституційного Суду.

Розкриваючи четверте питання плану, слід визначити організаційну структуру Суду, коротко характеризуючи статус і призначення кожного з них. Особливу увагу слід приділити Голові суду, заступнику Голови суду, секретарям колегій.

Останнє питання плану має бути присвячене Секретаріату Конституційного Суду як органу, що здійснює організаційне, аналітичне, юридичне, інформаційне та матеріально-технічне забезпечення діяльності Суду. Необхідно визначити порядок призначення та повноваження голови Секретаріату, його заступників, проаналізувати повноваження Секретаріату.

Рекомендований перелік літератури до теми № 15

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Виборчий кодекс України: Закон України від 19 грудня 2019 р. № 396-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20>
3. Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент): Закон України від 10.09.2019 р. № 39-IX
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
5. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лютого 2010 р. № 1861-VI (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>
6. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 554 с.
7. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
8. Конституційне право України: підручник. Ужгород: ВД «Гельветика», 2018. 461 с.
9. Конституційне право: навч. посіб. Харків: ХНУВС, 2017. 358 с.
10. Конституційне право: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
11. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
12. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.
13. Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України: повний курс: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 556 с.
14. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права: рекомендовано МОН України / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.

Додаткова:

1. Багрій О. І. Авторитетність Конституційного Суду України як індикатор рівня конституційної правосвідомості та правової культури й засіб їх підвищення. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 4. С. 52–55.

2. Берестова І. Конституційний Суд України в системі юрисдикційних органів: загальні положення. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 9. С. 154–159. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/9/29.pdf>
3. Бичков І. Г. Щодо місця Конституційного Суду України в механізмі стримувань і противаг. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3 (289). С. 224–229
4. Бориславська О. Європейська модель конституціоналізму: системно-аксіологічний аналіз: монографія. Харків: Право, 2018. 384 с.
5. Буруковська Н. В. Вплив європейської моделі конституційного судочинства на формування органів конституційної юстиції в Україні: історико-правовий підхід. URL: <http://www.nsj.gov.ua/files/1455630051BurukovskaNV.pdf>
6. Буханевич О. М., Івановська А. М. Конституційний контроль як вид державного контролю: змістовно-функціональна характеристика. *Публічне право*. 2019. № 4 (36). С. 9–18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2019_4_3.
7. Буханевич О. М., Івановська А. М. Конституційний Суд України: до питання про місце в системі розподілу влад. *Публічне право*. 2020. № 3 (39). С. 17–27.
8. Грабильніков А. В. Конституційна юстиція в Україні: до визначення поняття. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 1. С. 3–7.
9. Данко В. Й. Про дослідження природи та місця Конституційного Суду України в системі органів державної влади. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 1. С. 60–64.
10. Івановська А. М. Проблемні питання формування Конституційного Суду України. *Університетські наукові записки*. 2018. № 66. С. 24–35.
11. Кириченко Ю. Новий Закон про Конституційний Суд України: недоліки та здобутки. *Конституційний процес в Україні: політико-правові аспекти*. 2017. № 7. С. 56–57. URL: <https://goo.gl/7SdgHY>.
12. Констаний О. Щодо місця Конституційного Суду України в механізмі державної влади (за результатами внесення змін до Основного Закону в частині правосуддя). *Український часопис конституційного права*. 2018. Ч. 3. С. 31–38.
13. Конституційний контроль і процеси демократичної трансформації у сучасному суспільстві. Збірка матеріалів міжнародної конференції, присвяченої 20-річчю Конституційного Суду України. Київ: ВАІТЕ, 2016. 218 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/d/7/385680.pdf>
14. Костицький М. В., Камінська Н. В., Кушакова-Костицька Н. В. Перспективи вдосконалення діяльності Конституційного Суду України в умовах сучасних суспільних трансформацій. *ScienceRise: Juridical Science*. 2019. № 3 (9). URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:1pxXqkSe70oJ:journals.uran.ua/sr_law/article/download/180113/180588/400273+&cd=4&hl=ru&ct=clnk&gl=ua
15. Костицький М., Кушакова-Костицька Н. Про вдосконалення парадигми діяльності Конституційного Суду України на сучасному етапі. *Вісник Конституційного Суду України*. 2019. № 5. С. 101–107.

16. Левенець А. В. Організаційна структура Конституційного Суду України в контексті судової реформи. *Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та світі. Перші юридичні читання: матеріали Всеукр. дистанційної конф., присвяч. 20-річчю створення екон.-правового ф-ту* (27 квіт., 2018 р., м. Одеса): [зб. тез доп.] / ОНУ ім. І. І. Мечникова, ЕПФ, уклад.: А. В. Левенець, О. В. Нарожна, за заг. ред.: Л. О. Корчевна, І. А. Дришлюк. Одеса: Фенікс, 2018. С. 83–86.

17. Проблеми імплементації змін до Конституції України щодо правосуддя та статусу Конституційного Суду України: Аналітична довідка / Авт.-уклад. В. Мусіяка. Київ: Центр Разумкова, 2017. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2017_Sud_reform.pdf

18. Селіванов А. Самообмеження компетенції Конституційного Суду України як умова застосування конституційної юрисдикції. *Публічне право*. 2018. № 3. С. 47–58.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Бібліотека конституційного права. URL: <https://ccu.gov.ua/library>
2. Конституційний Суд України. Каталог юридичних позицій. URL: <https://ccu.gov.ua/zagolovok/katalog-yurydychnyh-pozyciy>
3. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Конституційного Суду України. URL: <http://www.ccu.gov.ua>
5. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/>